

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальної комунікації
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

***Прагмалінгвістичні характеристики англомовного
військового дискурсу (перекладацький аспект)***

Допущено до захисту «__» _____ 20 р.

Зав. каф. германської філології ___ канд. філол. наук, доц. Баранова С.В.

Виконав:
студ. групи Пр.м-31
Шкурко Олег Володимирович

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц.
Ємельянова Олена Валеріанівна

Суми 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИХ АСПЕКТІВ АНГЛОМОВНОГО ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ	8
1.1. Сутність та типологія військового дискурсу	8
1.2. Прагматичний аспект сучасного англомовного військового дискурсу	14
1.3. Основні проблеми та підходи до військового перекладу в ХХІ ст.	24
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ АНАЛІТИЧНИХ ЗВІТІВ)	32
2.1. Лексичні особливості військового дискурсу: структура та семантика	32
2.2. Стилiстичні аспекти військового дискурсу	37
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ З УРАХУВАННЯМ ЇХ ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВОМУ ПЕРЕКЛАДУ В ЗВО	42
3.1. Основні стратегії перекладу військового дискурсу з англійської мови на українську	42
3.2. Перекладацькі трансформації у ході англо-українського військового перекладу	45
3.3. Методика навчання перекладу військових текстів студентів-перекладачів у ЗВО.....	59
3.3.1. Комплекс вправ для навчання перекладу текстів військового дискурсу студентів-перекладачів 4-го курсу ЗВО.....	63
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	76
ДОДАТКИ	84

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення Росії до України 24 лютого 2022 року вплинуло на світову інформаційну політику та ЗМІ. Це вплинуло на лінгвістичні реалії та концепції політичного та військово-аналітичного дискурсу. Збройний конфлікт у Європі, найбільший з часів Другої світової війни, привертає увагу представників всіх країн ЄС, а також провідних військових і політичних експертів. Військово-аналітичний дискурс російсько-української війни присутній як в українських, так і в англомовних ЗМІ. Він виникає через обговорення та аналіз військових дій та наслідків.

Вивчення прагматичного наповнення військово-аналітичних текстів, написаних на англійській мові, дозволяє виявити особливості сприйняття російсько-української війни аудиторією, яка говорить на цій мові. Ця інформація є корисною як для лінгвістів, так і для перекладачів, оскільки вона дозволяє їм визначити, як відображаються військові дії в англомовних військово-аналітичних текстах, а також руйнування, яке вони спричиняють. Розуміння практичного потенціалу цих текстів допомагає розробити найкращу та найефективнішу перекладацьку стратегію для відтворення лінгвостилістичних особливостей військового дискурсу в англомовному перекладі на українську мову.

Військовий дискурс має ряд структурних та лексичних особливостей, які потребують особливої уваги з боку перекладачів для забезпечення достовірності інформації. Помилки у перекладі можуть призвести до неправильного сприйняття важливих новин, що має серйозні наслідки для міжнародних відносин та внутрішньої політики. Таким чином, робота зосереджується на розумінні механізмів та стратегій перекладу, що використовуються у військовому дискурсі, а також на оцінці їх впливу на передачу сенсу в контексті різних культур.

Окрім перекладацьких аспектів, англомовний військовий дискурс цікавий з точки зору прагмалінгвістичного аналізу, адже він поєднує в собі специфічні мовні стратегії, риторичні прийоми та стиль, що спрямовані на вплив на цільову аудиторію. Військовий дискурс не лише передає фактичну інформацію, але й виконує важливу комунікативну функцію: формує суспільну думку, впливає на моральний стан та мобілізацію громадськості. У цьому контексті особливу увагу заслуговує дослідження мовних засобів, які забезпечують досягнення таких прагматичних цілей.

Актуальність теми дослідження обумовлена зростаючим обсягом англомовних текстів військового дискурсу, пов'язаних із російсько-українською війною, які потребують адекватного перекладу та аналізу. Ці тексти є важливими не лише для міжнародної спільноти, але й для України, оскільки вони формують її інформаційний імідж на світовій арені. Дослідження прагмалінгвістичних характеристик таких текстів допоможе глибше зрозуміти їхній зміст, стилістичні особливості та прагматичну спрямованість, а також сприятиме розвитку методології перекладу, яка враховує як лінгвістичні, так і культурні аспекти комунікації.

Об'єктом дослідження є сучасний англомовний військовий дискурс та особливості його перекладу українською мовою.

Предмет дослідження – прагматичний потенціал військового дискурсу англійської мови та їх відтворення при перекладі.

Мета дослідження полягає у вивченні прагмалінгвістичних особливостей англомовного військового дискурсу та їх перекладу українською мовою, а також навчання перекладу військових текстів студентів-перекладачів у ВНЗ.

Для досягнення поставленої мети дослідження необхідно виконати такі **завдання**:

- 1) дослідити сутність та типологічні особливості військового дискурсу;

- 2) розглянути прагматичний аспект сучасного англомовного військового дискурсу;
- 3) визначити основні проблеми та підходи до військового перекладу в ХХІ ст.;
- 4) проаналізувати лексичні та стилістичні особливості військового дискурсу;
- 5) з'ясувати прагматичний потенціал текстів військового дискурсу;
- 6) розглянути основні стратегії перекладу військового дискурсу з англійської мови на українську;
- 7) визначити перекладацькі трансформації у ході англо-українського військового перекладу;
- 8) розробити методику навчання перекладу військових текстів студентів-перекладачів у ЗВО;
- 9) запропонувати комплекс вправ для навчання перекладу текстів військового дискурсу студентів-перекладачів 4-го курсу ЗВО.

Матеріалом дослідження слугують тексти англомовних ЗМІ, форумів та офіційні звіти Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні. Зокрема вивченням схожої тематики займалися такі українські вчені: Л.Ф. Дорошина, В. О. Брижаний, К. Т. Яриновська, Н. О. Абрамович, І. Євдокимова, Л. Савілова, О. Хапіна, Г. Бабічева, М. Нагач, М. Хоменко. Серед зарубіжних вчених: J. Austin, J. Searle, H. P. Grice, G. Lakoff, G. Leech, S. A. Tyler,

У роботі використані наступні **методи дослідження**: метод суцільної вибірки, принципи системного та цілісного підходу до вивчення досліджуваного явища, описовий метод, методи порівняння, зіставлення, узагальнення, прийоми систематизації та лінгвістичної інтерпретації досліджуваного матеріалу, перекладацький та концептуальний аналіз.

Теоретична значимість дослідження полягає у тому, що систематизовано та узагальнено теоретичний матеріал стосовно лінгвістичних особливостей та специфіки перекладу текстів офіційно-ділового стилю, зокрема, текстів офіційних звітів, присвячених воєнній та дипломатичній тематиці.

Практична значимість дослідження полягає у можливості використання результатів даної роботи в курсах лекцій зі стилістики і лексикології, теорії перекладу, практичних занять з англійської мови та практики перекладу. Результати дослідження також можуть служити матеріалом для написання студентських курсових і дипломних робіт, статей і т. д.

Наукова новизна моєї роботи обумовлена тим, що тематика військового перекладу тільки набирає обертів. Саме тому у моїй роботі було охоплено 3 аспекти стосовно військового перекладу: методичний, перекладацький та теоретичний. Було досліджено понад 40 джерел, як англомовних так і українських, був запропонований комплекс вправ, націлений на ключові аспекти роботи з військовими текстами. Також було проведене змістовне дослідження різних англомовних публікацій стосовно війни в Україні, виокремлені основні способи перекладу новітніх військових термінів та лексики загалом.

Апробація досліджень. Результати кваліфікаційної роботи «Прагмалінгвістичні характеристики англомовного військового дискурсу (перекладацький аспект)» висвітлено у двох тезових роботах, зокрема перша була на XIV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Перекладацькі інновації» м. Суми, 22 листопада 2024 р. Друга робота була XI Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 25-26 квітня 2024. Суми: СДУ, 2024, С. 64-69. Шкурко О. Специфіка перекладу дискурсу сучасного військового конфлікту. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали XI

Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 25-26 квітня 2024. Суми: СДУ, 2024, С. 64-69.

Також була написана та опублікована наукова фахова стаття англійською мовою на тему “Features of translating english-language military discourse” у якій також були висвітлені основні аспекти мого дослідження: Yemelyanova O., Shkurko O. Features of translating English-language military discourse. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія. 2024. 67. С.229-233. DOI <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.67.51>

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу, додатків, резюме.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИХ АСПЕКТІВ АНГЛОМОВНОГО ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ

1.1. Сутність та типологія військового дискурсу

Працюючи з перекладом військово-аналітичних текстів, слід ознайомитися з їх особливостями та їх місцем у структурі військового дискурсу. Дискурсивні дослідження вже досить довгий час лишаються одним із пріоритетних напрямків лінгвістичних студій. Дискурс розглядається вченими як сукупність текстів певної комунікативної спрямованості. Сучасні українські дослідники значною мірою спираються у трактуванні поняття «дискурс» на роботи Н. Д. Арутюнової, яка розглядає його як «зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами», а також як «мову, занурену в життя» [31, с. 35].

Згідно з Ф. С. Бацевичем, дискурс є одним із видів комунікативної діяльності, що взаємодіє із мовним потоком та має різні форми (усна, письмова, паралінгвальна). Він відбувається у межах певного каналу спілкування та підпорядковується стратегіям і тактикам спілкування. Дискурс є синтезом когнітивних, мовних та немовних чинників (соціальних, психічних, психологічних тощо), які визначаються контекстом «форм життя». Цей контекст впливає на тематику спілкування та має на меті створення різноманітних мовних жанрів [4, с. 138].

Дослідники на сьогодні виокремлюють найрізноманітніші типи та підтипи дискурсів. Зокрема, говорять про публіцистичний дискурс (у рамках якого можуть виділяти газетний дискурс, дискурс Інтернет-ЗМІ, дискурс «жовтої преси» та ін.), кінодискурс, театральний дискурс, освітній, юридичний, художній та інші типи дискурсів. Часто ці типи дискурсів можуть перетинатися,

як наприклад публіцистичний дискурс можна класифікувати також за тематикою чи аудиторією, на яку розраховані тексти – дискурс модних журналів, дискурс спортивних новин, дискурс кримінальних хронік, дискурс «дитячої» чи «жіночої» періодики тощо.

Одним із найбільш активних та популярних у XXI ст. типів дискурсу є військовий дискурс, який охоплює сукупність текстів, що стосується військової діяльності та військової справи. Активність цього типу дискурсу обумовлена зростанням загроз військового протистояння та виникнення все нових військових конфліктів у різних точках світу. Зокрема, війна в Україні починаючи з 2014 р. привертає увагу політиків і політологів, військових оглядачів та аналітиків, журналістів, дослідників. Висловлювання та тексти, що продукуються у рамках опису військових дій, і складають військовий дискурс.

Т. М. Корольова трактує військовий дискурс як «пов'язаний (усний чи письмовий) текст, виражений за допомогою вербальних і невербальних засобів, обумовлених ситуацією військового спілкування разом з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами» [18, с. 372]. За В. В. Погонець, військовий дискурс слід трактувати як військову когнітивно-комунікативну систему концептів, що «відображають уявлення про реальні та уявні об'єкти, явища та їх взаємодію у сфері військового протистояння, їх раціональну та емоційну оцінку, а також засоби вираження, що забезпечують комунікацію членів військового співтовариства між собою та із зовнішнім світом в різноманітних ситуаціях взаємодії і протидії» [24, с. 68].

Відповідно, за визначенням В. В. Погонець, основу системи військового дискурсу складають військові концепти, які здебільшого мають форму військових термінів. Слід зауважити, що військовий дискурс охоплює не лише офіційні тексти (звіти, аналітичні тексти), але й неофіційну комунікацію самих військових, у рамках якої військові концепти можуть набувати форми військових професіоналізмів і жаргонізмів.

Військовий дискурс – це система сприйняття та передачі інформації, що має відношення до військових дій. Вона складається із набору концепцій, що відображають уявлення про реальні та уявні об’єкти, явища та їх взаємодію в контексті військового протистояння. Військовий дискурс передбачає раціональну та емоційну оцінку цих елементів [7]. Він також включає спеціальну мову, що використовується для спілкування членів військової спільноти між собою та з іншими людьми в різних ситуаціях взаємодії та протидії. Основу цієї системи становлять військові концепти, виражені у військових термінах та їх неофіційних варіантах, таких як професіоналізми та жаргонізми. Ці терміни використовуються для вказівки на семантичні та формальні відносини між термінами у тексті, а також в рамках мовної системи загалом.

Військова лексика включає особливий прошарок лексичних одиниць, оскільки вона обслуговує особливу галузь людської діяльності – організацію збройних сил, оперативно-тактичне мистецтво, зброю і т. д. Військова лексика може бути загальноновживаною і виступати засобом соціально-мовної характеристики. У складі військової лексики виділяють військові терміни і військово-побутову лексику. Військові терміни – це слова або словосполучення, які відповідають поняттям військової справи, тоді як військово-побутова лексика є перехідним явищем між військовою термінологією і загальноновживаним словником [6, с. 11].

Л. О. Ярова трактує військову термінологію з позицій дериватології і перекладу. Він вважає, що відмінною рисою військових текстів є їх велика насиченість військовими термінами, що відносяться до військової підмови [40, с. 235]. Проблема військового терміна і термінології є однією з найважливіших проблем військового перекладу на сьогодні.

Утворюються військові терміни за рахунок: афіксації (“*rocketeer*” – ракетник), основоскладення (“*warhead*” – боєголовка), конверсії (“*to mortar*” –

вести мінометний обстріл), аббревіації (*“copter”* – вертолітний безпілотник, *ROAD* (*“Retired on Active Duty”*) – пенсіонер на дійсній військовій службі, *EAGLE* (*“Elevation Angle Guidance Landing Equipment”*) – обладнання для автоматичної посадки з наведенням по куту місця), перенесення значення (*“diesel”* – дизельний двигун), зміни значення (*“acquisition”* – виявлення цілей), розширення значення (*“to land”* – робити посадку на будь-яку поверхню), звуження значення (*“cruiser”* – крейсер), запозичення з інших областей науки і техніки (*“pin”*, *“strut”*), з інших мов (*“bunker”*). Поряд з однозначними термінами є і багатозначні терміни (*“security”* – охорона, забезпечення, бойове забезпечення, безпека, контррозвідка).

У мові бойових документів знаходиться й спеціальна військова фразеологія – змінно-стійкі та стійкі словосполучення, які нечасто використовуються в літературній мові, але наявні у сфері мовного спілкування з військової тематики. Наприклад, змінно-стійкі поєднання (*“to lift fire”*), кодовані стійкі поєднання, що виникають в результаті прихованого управління військами (*“mayday”*), команди (*“general alarm”*).

Специфіка термінотворення в термінології військової справи полягає, на думку Л. О. Ярової, у переважанні іменників, оскільки основна функція військового терміна – номінативно-дефінітивна, тобто назва і визначення спеціального поняття, що регламентується в певних межах дефініцією. Військові терміни створюють широку базу похідних [40, с. 235]. Як похідні можуть бути використані термінологічні словосполучення, наприклад *“one-striper”* (капрал, чий ранг позначений однією смужкою), що становить одну зі специфічних рис військового термінотворення. Специфіка цього дериваційного процесу в тому, що афікс приєднується до одиниць, структурно більш складних, ніж саме слово. Складність полягає лише в визначенні статусу подібних утворень [1, с. 33].

Унікальність військових операцій полягає в їх проведенні в небезпечних умовах, де життя військового колективу та успішне виконання бойового завдання залежать від швидкості, точності та правильності дій. У такій сфері, особливості мовлення включають стислість, лаконічність, максимальну чіткість та точність, що мінімізують будь-яку можливість двозначності. Ці особливості виявляються у застосуванні стандартних фраз та виразів, особливо у писемному військовому дискурсі, який регламентує військові операції, такі як команди, бойові документи (накази, звіти тощо), настанови, інструкції, статuti тощо. У військовому дискурсі, кожне слово вживається не тільки для пояснення, але й для переконання [34, с. 115].

Дослідники відзначають особливості, притаманні воєнному та мілітарному дискурсу. Зокрема, їхня актуальність стійка у часі, з наявністю властивого колориту для кожного періоду. Варто також відзначити, що цей дискурс заповнений маскулінною семантикою, оскільки військова служба та участь у бойових діях вважалися проявом мужності. Військовий дискурс тісно пов'язаний з іншими суміжними формами дискурсу, такими як військово-політичний та військово-патріотичний. Це спостерігається також на лінгвістичному рівні через використання метафоричних моделей, які можна зустріти, наприклад, у спортивному дискурсі [37, с. 276].

Військовий дискурс не є однорідним. Він може включати у себе як військову документацію, так і безпосереднє спілкування військовослужбовців, а також медійні та аналітичні огляди військових подій. Саме останній тип текстів можна виокремити у військово-аналітичний підтип військового дискурсу.

Військово-аналітичний дискурс поєднує у собі риси військового та аналітичного типів текстів. Аналітичний дискурс – це різновид мовної діяльності, основною одиницею якої є аналітичний текст. Лінгвістичні та лінгвостилістичні особливості аналітичних текстів зумовлені аналітичним методом відображення дійсності, механізмами соціального орієнтування, а

також соціокультурними факторами. Аналітичний текст є особливим типом тексту; він має такі типологічні характеристики: суб'єктивність авторської позиції, аналітичні методи викладу (індукція / дедукція, аналіз / синтез), доказовість аргументації, експресивність та оцінювання. Прагматична мета аналітичного тексту полягає в інтерпретації та аналізі подій.

Відповідно, військово-аналітичний дискурс становить собою аналітичний текст, присвячений інтерпретації та аналізу військових подій, ситуації на лінії фронту. Сучасний англomовний військово-політичний дискурс здебільшого має також ознаки інформаційного дискурсу та реалізується через мас медійні ресурси, соціальні мережі, мережу Інтернет тощо. Такий тип дискурсу містить також ознаки військового дискурсу, оперує відповідними поняттями і категоріями, термінологією.

У цьому дослідженні трактуємо військовий дискурс як соціально-професійний дискурс, який охоплює тексти, що стосуються військової діяльності та війни у її традиційній (конвенційній) та сучасній (гібридній) формах. Військовий дискурс слід розглядати як компонент суспільно-політичного дискурсу у його взаємозв'язку з публіцистичним, науковим, технічним, художнім та іншими типами дискурсів. Дослідження також показало, що військовий дискурс може бути представлений текстами різних жанрів та реалізуватися як у формальному, так і неформальному аспекті. Формальний військовий дискурс представлений звітною та аналітичною документацією, текстами, основу мовного наповнення яких складає літературна термінологічна лексика та фразеологія. Натомість, неформальний військовий дискурс охоплює комунікацію самих військовослужбовців та складається з розмовної лексики та фразеології, переважно – професіоналізмів та жаргонізмів.

1.2. Прагматичний аспект сучасного англомовного військового дискурсу

Звертаючись до вивчення прагмалінгвістичних особливостей англомовного військового дискурсу, слід звернутися до проблеми прагматики у сучасних наукових студіях в цілому. На сьогодні лінгвістична наука активно розвивається, з'являються та розвиваються сучасні напрямки вивчення мови та мовлення. Одним із таких напрямків є прагматична лінгвістика, у контексті якої функціонує теорія мовленнєвих актів.

Відповідно до визначення «Лінгвістичного енциклопедичного словника», прагматика – це область досліджень в семіотиці та мовознавстві, у якій вивчається функціонування мовних знаків у мовленні» [14, с. 89].

Лінгвістична прагматика (прагмалінгвістика) – натомість цей тип прагматики, як науки, пов'язаний з вивченням основних інтенцій та функцій мовного знаку, безпосередньо у мовленні. Представники Оксфордської школи такі як Б. Рассел, Дж. Остін, Х. Грайс, Дж. Серль, займалися питанням теоретичного обґрунтування лінгвістичної прагматики у 60-х рр. XX століття. Досліджуючи їх роботи, можна сформулювати мету лінгвістичної прагматики – «вивчення мови в контексті» – соціальному, ситуативному і т. д., тобто дослідження мови як засобу комунікації.

На сьогодні прагмалінгвістика являє собою міждисциплінарну область, у рамках якої перетинаються логіко-філософські, соціопсихолінгвістичні, стилістичні та етнографічні напрямки. Прагматична лінгвістика фокусується на вивченні явища комунікації, а також конкретних її одиниць – мовленнєвих актів.

Взаємозв'язки комунікативної лінгвістики і прагмалінгвістики (теорії мовної прагматики) на сьогодні все ще досить складні й недостатньо упорядковані. До цього часу між обома розділами науки про мову не проведені чіткі межі, оскільки процес комунікації тісно пов'язаний з прагматичними

чинниками. Більше того, під певним кутом зору в процесах спілкування семантика і синтактика засобів мовного коду є залежними від прагматичних чинників [10, с. 38].

Незважаючи на те що у деяких дослідженнях лінгвістична прагматика ототожнюється з усіма складовими процесу спілкування, існує думка, що комунікація не може бути редукована лише до прагматики, оскільки її учасники використовують засоби мовного коду з їх семантичними та синтактичними особливостями. У міжособистісному спілкуванні засоби прагматики беруть участь «вибірково», залежно від конситуації та інших чинників. З огляду на це визначення лінгвістичної прагматики як сфери досліджень, у межах котрої вивчається функціонування мовних знаків у мовленні, є надто широким, радше загальносеміотичним, аніж власне лінгвістичним [4, с. 13].

Прагматична функція комунікації може бути направлена мовцем як на себе, так і на партнера з комунікації. У ході здійснення цієї функції виникає необхідність вимоги від співрозмовника виконання якоїсь дії або заборони якихось вчинків. Людина завжди спілкується заради досягнення певних цілей, для чого здійснює певну діяльність, яка у свою чергу потребує постійного контролю і кореляції. Саме це і забезпечує прагматична функція комунікації [5, с. 97].

Для досягнення прагматичної функції комунікації використовуються мовленнєві акти як складові елементи комунікації. Саме у контексті лінгвопрагматичних пошуків сучасних лінгвістів й виникає теорія мовленнєвих актів – напрямок аналітичної філософії, який був створений наприкінці 1940-х рр. оксфордським аналітиком Дж. Остіном [41]. Теорія мовленнєвих актів вчить тому, як діяти за допомогою слів. Одне з положень теорії мовленнєвих актів полягає у тому, що мінімальною одиницею людської комунікації є не речення або висловлювання, а «здійснення певного виду актів, таких, як констатація,

питання, наказ, опис, пояснення, вибачення, подяка, привітання і т. д.» [47, с. 54].

Мовленнєвий акт виступає основним поняттям прагматики. Мовленнєвий акт – цілеспрямована комунікативна дія, що здійснюється згідно з правилами мовленнєвої поведінки [14, с. 80]. У прагматиці можна розглядати будь-який мовленнєвий акт, наприклад пораду, подяку, загрозу, прохання, вибачення і т. п. Мовленнєвий акт являє собою двосторонній процес, що включає в себе говоріння і одночасно слухове сприйняття і розуміння почутого.

Теорія мовленнєвих актів – вивчає та виділяє мовленнєвий акт, як найменшу одиницю мовленнєвої діяльності. Мовець та слухач виступають основними учасниками цього процесу. Вони мають спеціальні ролі та функції у цьому процесі. Основною запорукою успішного мовленнєвого акту є певна соціальна ситуація. Особистісні фактори, якими володіють учасники постають як двобічні чинники успішності мовленнєвого акту.

А. В. Сітко вказує, що всі речення англійської мови можна поділити на два головних розряди у залежності від того, чи бажає мовець впливати своїм висловлюванням на волю слухача чи ні. До першого розряду належать звичайні стверджувальні речення, окличні речення та бажання. У другому розряді мета висловлювань – впливати на волю слухача, тобто спонукати його щось зробити [28; 29].

Дослідниця вказує, що намагання лінгвістів звести класифікацію комунікативних типів речення до дихотомічної системи не має на сьогодні однозначного вирішення. Констативи, інтерогативи, імперативи та оптативи мають низку специфічних структурних та семантичних ознак, а тому зведення цих комунікативних типів до дихотомії навряд чи може бути доцільним [9; 30, с. 189].

Дж. Серль [46; 47] пропонує таку класифікацію мовленнєвих актів:

1) асертиви – твердження щодо наявності якихось фактів, подій тощо. Описують деякий стан справу реальності;

2) директиви – виражають різного роду накази, команди, вимоги. Спонукають інших учасників комунікації до дії;

3) комісиви – висловлювання, які реалізують обіцянки, прийняття обов'язків. За їхнього допомогою визначаються очікування співрозмовників і тим самим задається контекст наступних мовних і позамовних дій;

4) експресиви – об'єктивована репрезентація внутрішніх станів індивіда, його оцінок поведінки інших людей (коректно – некоректно, правильно – неправильно), за допомогою чого агент висловлювання може впливати на внутрішній стан адресатів висловлювання і змінювати напрям цієї взаємодії;

5) декларативи – висловлювання, спрямовані на зміну деякого існуючого стану справ. Ці висловлювання супроводжують безпосередньо певну дію, націлену на результат (наприклад, формула: «Оголошую вас чоловіком і дружиною»).

Сам процес комунікативного акту відбувається у кілька етапів:

- реалізація повідомлення;
- відправлення повідомлення;
- доставка повідомлення;
- отримання повідомлення;
- опрацювання повідомлення [4, с. 106].

Власне комунікативному акту передуює операція формування повідомлення (породження мовлення), а джерелом комунікативного акту є інтенція адресанта (відправника).

Дослідниця процесів міжособистісного спілкування А. В. Сітко виокремлює чотири компоненти комунікативного акту (рис. 1.1):

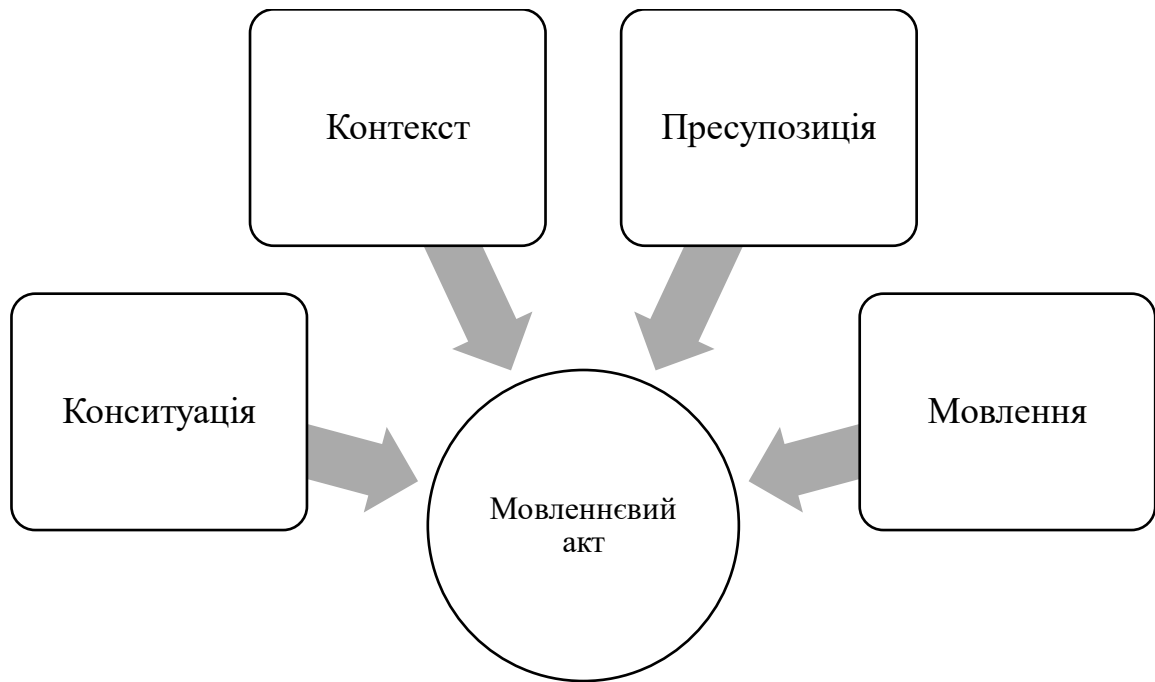

Рис. 1.1. Структура мовленнєвого акту (додаток А) [30]

Розглянемо більш детально зміст кожного з елементів структури мовленнєвого акту:

- конситуація (екстралінгвальний аспект) – об’єктивно наявна екстралінгвальна ситуація спілкування. Сюди входять умови спілкування і його учасники (хто, що, де, коли);

- контекст (семантичний аспект) – імпліцитно (приховано) або експліцитно (відверто) виражені сенси, що реально існують, є частиною ситуації, відображаються в дискурсі та є актуальні для цього комунікативного акту;

- пресупозиція (когнітивний аспект) — зона перетину індивідуальних когнітивних просторів комунікантів, у тому числі розуміння конситуації;

- мовлення (власне лінгвістичний аспект) — продукт безпосереднього творення [4, с. 106].

Окреслені складники мовленнєвого акту – це його основи, наріжні камені. Водночас конкретна, «жива», безпосередня інтеракція людей, спираючись на ці

складники, виформовує свої власні внутрішні «сили», які в лінгвістиці отримали назву прагматичних аспектів комунікації.

Учасники комунікативного акту можуть здійснювати певного рівня вплив через мовні способи комунікації. Саме через це можна охарактеризувати такі засоби як прагматичні. Прагматичні аспекти спілкування залежать від учасників спілкування і стосунків, які між ними склалися.

Важливо зазначити, що такі аспекти як-от оцінка прагматичного ефекту на співрозмовника, ілюктивна сила стосуються контекстного аспекту реалізації розмовного повідомлення. Виходячи з цього можна вважати, що контекст посідає найголовнішу роль у ефективності комунікативного акту.

Безумовно, одне й те ж речення, висловлене у різних контекстах, може мати різне значення, а тому контекст є надзвичайно важливим елементом моделі мовленнєвого акту. За словами Л. Островської, сама пропозиція речення змінюється зі зміною контексту, оскільки до складу пропозиції входить елемент референції, дейксиса і т. п., а саме – мовця, слухача, висловлювання, референт висловлювання, час, місце, мотив або причина висловлювання, умова висловлювання, його мета або завдання, спосіб або модус висловлювання [23, с. 19]. Розглядаючи контекст та його поняття, маркери, вчені-лінгвісти створили декілька підходів до цього питання. Так, Н. М. Гончарук виділяє вербальний, ситуативний, фізичний, психологічний та інші типи контекстів [8, с. 135].

Маркерами ситуативного контексту є ситуація комунікації, психологічного контексту – психологічний стан мовців, а маркерами вербального (а також невербального) контекстів є мовні засоби вираження мовленнєвого акту, а також невербальна поведінка адресанта та адресата, яка допомагає зрозуміти інші типи контекстів.

Поняття контексту ситуації, розвинуте Дж. Ферсом, розширило рамки контексту, включивши у нього не тільки явища з області лінгвістики, а й соціальні процеси. Плідним є і висновок Л. О. Калмикової та колективу авторів

про діалектичний характер контексту як властивості системи мови і, одночасно, як форми її існування [15, с. 17].

Американський дослідник Д. Хаймс розуміє контекст з огляду на провідну його роль у формуванні змісту висловлення – не просто суми значень його компонентів, але того реального сенсу, яке набуває вислів через співвіднесеність з контекстом, у якому він вимовлений [43, с. 269–293].

Окрім того, контекст МА визначається характером досліджуваного матеріалу – зокрема, типом дискурсу. Наприклад, для письмового типу дискурсу не характерні інтонація, ритм мовлення і т. п.. Відповідно, контекст є практично єдиним джерелом відомостей у цьому типі дискурсу. Контекст також слугує способом, за допомогою якого можна дізнатися про екстралінгвістичні фактори мови (лінгвокультурну спільність конкретного віддаленого періоду, етичні норми комунікації та ін.).

Тож, на сьогодні у лінгвістиці є усталеним розуміння контексту як ваговою змістотвірної функції [44; 47; 48]. На думку М. П. Кочергана, за своїми синтагматичними характеристиками контекст може бути контактним і дистантним [20, с. 12].

Говорячи про базову модель мовленнєвого акту, варто зазначити, що основною характеристикою цієї моделі у аспекті контексту є імпліцитність, тобто часові, фізичні та соціальні чинники.

Окрім контексту, умови та способи реалізації мовленнєвого акту включають у себе також і ситуативний аспект [35, с. 97]. Залежно від лінгвістичного підходу до трактування фактору ситуації, він може по-різному визначатися та класифікуватися. Наприклад, у стилістиці виділяються ситуації офіційно-урочистого і невимушено-побутового спілкування і т. д.

Натомість, цілям дослідження прагматичних характеристик висловлювання найбільше відповідає визначення мовленнєвої ситуації як референта висловлювання: ситуація – це сукупність елементів, присутніх у

свідомості мовця в об'єктивній дійсності, у момент «промовляння», які обумовлюють у певній мірі відбір мовних елементів при формуванні самого висловлювання [10, с. 58]. Від ситуації мовлення значною мірою залежить як мовне оформлення мовленнєвого, так і його мотиваційна, інтенціональна база.

Відбір мовних одиниць безпосередньо у процесі комунікації, та подальша характеристика моделі мовленнєвого акту залежить від ситуаційного контексту. Наприклад, дотримання певних норм спілкування чи навпаки, залежить від того у якій ситуації відбувається комунікація.

Прагматику військового дискурсу досліджувала відносно невелика кількість українських вчених. Л. Ф. Дорошина та В. О. Брижаний, наприклад, вивчають прагматичні особливості військового рекламного дискурсу та стверджують, що до основних елементів прагматичного навантаження рекламних відеороликів у складі військового дискурсу належать відеоряд, звуковий ряд і текст. Прагматичний потенціал рекламних відеороликів реалізується на семантичному (ключові слова, ключові фрази (слогани), реалії, усталені словосполучення) та структурному (повтори слів, форм та конструкцій різного виду, а також коротка структура речень) рівнях [12, с. 132]. Військова реклама у прагматичному аспекті здебільшого покликана пропагувати службу в армії, переконати молодь не ухилятися від державної служби, просувати патріотичні ідеї.

К. Т. Яриновська та Н. О. Абрамович, досліджуючи прагматичні аспекти перекладу англійської військової термінології, вказують, що перекладений текст призначений, перш за все, для прагматичного використання бойовиками військ, військовослужбовцями, а також працівниками силових структур. Для правильного і чіткого розуміння, а більше того, для перекладу військових текстів, необхідно, перш за все, мати досконалі знання в цій галузі, розуміти практичну спрямованість та постійно слідкувати за лінгвістичними тенденціями змін й модифікацій у військовому комунікативному дискурсі [39, с. 105].

Загалом, до прагматичних особливостей військових термінів належить їх інформативність, влучність, номінативність, нейтральність, однозначність і точність. Термін зазвичай відображає прямі або непрямі ознаки, за якими можна відрізнити одне поняття від іншого. Найбільш точними є мотивовані терміни, в структурі яких особливо яскраво передані зміст поняття або його відмінні ознаки [3, с. 49].

Така прагматична особливість терміну як його єдина функція і однозначність обумовлює й іншу його властивість: термін зазвичай позбавлений емоційного забарвлення. Стилїстична нейтральність термінів пояснюється тим, що єдина функція терміну – назва поняття, при цьому певні емоційні експресивні моменти повністю виключаються [21, с. 116]. Терміни становлять основу лексики військового дискурсу, тож обумовлюють й основні прагматичні характеристики цього типу дискурсу, такі як точність, чіткість використовуваних понять, переважну відсутність емоційного забарвлення.

Г. Бабічева, аналізуючи прагматику сучасного англомовного військового дискурсу, звертає увагу на використання у ньому стратегій і тактик впливу на аудиторію такого тексту. Зокрема, одним із прийомів, на думку дослідниці, є евфемізація, яка дозволяє пом'якшувати певні терміни для сприйняття широкою аудиторією, а також змінювати зображувану реальність для приховування певних фактів від ворога. Г. Бабічева вказує, що у військовому дискурсі відволікається увага від справжнього стану речей шляхом перекручування фактів, евфемізації наступальних військових дій. Таким чином, важливе значення для військової комунікації набуває ідеологія, в той час як значення особистої думки майже повністю нівелюється. Військовий дискурс часто містить ідеологічне підґрунтя, що тісно пов'язане з існуючими в американському суспільстві формами політичного правління та влади [2, с. 252].

У контексті прагмалінгвістичного підходу військовий дискурс розглядають також І. Євдокимова, Л. Савілова та О. Хапіна, які відносять його

до категорії авторитарних дискурсів та вивчають типологію мовленнєвих актів, притаманних військовій комунікації. Військова комунікація, на думку цих вчених, є частиною авторитарного дискурсу та включає мовленнєві акти категоричної директиви без права свободи вибору з боку адресата [13, с. 122]. І. Євдокимова, Л. Савілова та О. Хапіна вводять поняття усного англомовного військового директивного мовленнєвого акту, який трактується як вид спонукальних ситуацій, який виражає волю адресанта, відсутність свободи вибору у адресата, пріоритет влади та соціального статусу адресанта та включає обов'язковість виконання дії [13, с. 123].

Військова команда розглядається вченими як провідний елемент військової комунікації, який складається із підготовчої команди та команди виконання. Обидві частини реалізуються тільки одним словом, які акумулюють стислість, лаконічність, надзвичайну ясність і точність інтенції мовця. Дослідники виокремлюють три види військових команд як директивних мовленнєвих актів, притаманних військовому дискурсу:

- імперативні (імператив на початку чи наприкінці команди);
- неімперативні бездієслівні (підготовча команда та команда виконання представляють одне ціле);
- змішані команди (імперативні та бездієслівні команди змінюють одна одну, що може відбуватися при передаванні ланцюжка команд) [13, с. 124].

Відтак, лінгвопрагматичні особливості військового дискурсу значною мірою залежать від типу тексту, який піддається аналізу у рамках цього дискурсу. Це може бути військова реклама, офіційна документація чи аналітичні звіти, усне мовлення військовослужбовців, яке також може бути як офіційним (команди), так і неофіційним (живе мовлення військовослужбовців, яке включає жаргонізми, професійну лексику та ін.). Прагматичний потенціал військового дискурсу залежить від мети повідомлення, його цільової аудиторії, учасників комунікації та низки інших факторів. Теоретичним підґрунтям для

аналізу лінгвопрагматичного змісту текстів військового спрямування, у тому числі, може слугувати теорія мовленнєвих актів.

1.3. Основні проблеми та підходи до військового перекладу в XXI ст.

Військовий переклад є особливим напрямком перекладу, який набуває все більшого значення та затребуваності на тлі російсько-української війни та військового протистояння на Близькому Сході, напруги серед країн Азії. Військовий переклад є специфічним напрямком перекладацької діяльності, який часто здійснюється в умовах ведення військових дій, а відтак потребує від перекладача спеціальних знань та навичок додатково до тих, якими загалом повинен володіти перекладач.

Військовий перекладач не просто повинен бути знайомим із стратегіями та прийомами перекладу, військовою термінологією, але й мати знання із низки суміжних галузей, розумітися на військовій справі, зброї, першій медичній допомозі, щоб правильно перекладати весь спектр лексики, який може охоплювати військовий дискурс. Усний перекладач додатково повинен володіти знаннями про правила безпеки в умовах військової діяльності, супроводжуючи військовослужбовців на навчаннях чи в інших ситуаціях. Письмовий перекладач текстів військового змісту також повинен володіти додатковими знаннями з галузей економіки, політики, дипломатії, розумітися на військових званнях та процедурах, бути обізнаним із поточними проблемами, пов'язаними з глобальною безпекою та військовими операціями.

Військовий переклад передбачає значну відповідальність, покладену на перекладача, адже неправильний переклад може призвести до фатальних наслідків, особливо пов'язаних із застосуванням та поводженням з деякими видами складної зброї та систем боєприпасів. Розуміння та переклад термінів залежить не лише від адекватного знання мови, а й від знання реалій іноземних

та українських армій, їхньої історії, організації, озброєння та військової техніки, способів збройної боротьби тощо. Усі перелічені аспекти становлять основу професійної компетентності військового перекладача.

М. Нагач та М. Хоменко вказують, що об'єктом теорії військового перекладу є вся галузь лінгвістичного забезпечення військ. Ядром цієї області є перекладацька підтримка армії. Суб'єктом, натомість, виступає створення абстрактних вербальних, графічних, математичних та інших моделей перекладацького забезпечення в системі мовного забезпечення військ [22, с. 597].

Прагматичні особливості військового дискурсу часто реалізуються у тексті за допомогою термінів та термінологічних сполучень. У таких типах текстів рідше зустрічаються художні звороти чи метафоричні словосполучення, однак вони насичені різними типами термінів. Багатозначність термінів ускладнює їх правильне розуміння і переклад, адекватність якого повністю залежить від розуміння контексту і ситуації. З точки зору складності розуміння і перекладу терміни, які вживаються у офіційних військово-аналітичних звітах, діляться на три групи:

1. Терміни, що позначають реалії іноземної дійсності, ідентичні реаліям української дійсності, напр.: *“field hospital”* – польовий госпіталь, *“chief of staff”* – начальник штабу. Розуміння і переклад термінів цієї групи не складає особливих труднощів. Можливі наступні варіанти перекладу:

а) як еквівалент використовується український термін, форма якого пов'язана з формою англійського терміна (так звані інтернаціональні терміни), напр.: *“army”* – армія, *“division”* – дивізія;

б) як еквівалент використовується український термін, форма якого не пов'язана з формою англійського терміна, напр.: *“rifle”* – рушниця, *“company”* – рота;

в) багатоконпонентний англійський термін перекладається українським терміном, компоненти якого збігаються за формою і значенням з відповідними компонентами англійського терміна, напр.: “*antitank artillery*” – протитанкова артилерія, “*recoil brake*” – гальмо відкоту;

г) загальне значення багатоконпонентного англійського терміна повністю збігається зі значенням аналогічного українського терміна, але окремі його компоненти відрізняються від компонентів українського еквівалента, напр.: “*field equipment*” – похідне спорядження, “*flame thrower*” – вогнемет [29, с. 58].

2. Терміни, що позначають реалії іноземної дійсності, які відсутні в українській дійсності, однак мають загальноприйняті українські термінологічні еквіваленти, напр.: “*Air National Guard*” – національна гвардія ВВС, “*Territorial Army*” – територіальна армія. Адекватний переклад таких термінів досягається шляхом підбору відповідних українських аналогів шляхом адекватної заміни, напр.: “*fire base*” – вогнева група, “*classified information*” – секретні відомості. Велике значення при перекладі термінів цієї групи набуває контекст, який дозволяє вивести загальне значення терміна зі значень його компонентів.

3. Терміни, що позначають реалії іноземної дійсності, що відсутні в українській дійсності та не мають загальноприйнятих українських термінологічних еквівалентів, напр.: “*alert hangar*” – ангар вильоту по тривозі. Такі терміни складні для перекладу, оскільки їх правильне відтворення не може бути здійснене без ретельного, іноді навіть етимологічного аналізу компонентів [40, с. 235]. Переклад цієї групи термінів досягається за рахунок:

а) опису значення англійського терміна, напр.: “*attack problem*” – тактичне завдання з ведення наступального бою, “*field study*” – вивчення досвіду військ;

б) дослівного перекладу, напр.: “*general staff*” – спільний штаб, “*first lieutenant*” – перший лейтенант;

- в) часткової або повної транслітерації, напр.: “*master sergeant*” – майстер-сержант;
- г) транслітерації і дослівного перекладу, напр.: “*chief mastersergeant*” – головний майстер-сержант;
- д) транскрибування, напр.: “*ensign*” – енсін, “*captain*” – кептен;
- е) транскрибування і перекладу, напр.: “*warrant of icer*” – уорент-офіцер.

Основні помилки у відтворенні таких термінів пов’язані з прагненнями перекладача знайти буквальний відповідник іноземного терміна в українській мові з неправильним віднесенням терміна до однієї з вищевказаних груп і вибором неадекватного способу перекладу, а також з дослівним перекладом, коли англійський термін або його компоненти за своєю формою аналогічні українському терміну, але мають інше значення [25, с. 110].

У процесі перекладу необхідно враховувати реальне значення терміна в конкретному оточенні, у певному контексті. Наприклад, термін “*battalion*” означає батальйон в піхоті, але дивізіон в артилерії, а термін “*section*” у збройних силах США означає секцію в підрозділах важкої зброї піхоти, тоді як в артилерії – знаряддя, а в збройних силах Великобританії – відділення в піхоті, взвод в артилерії.

Слід також враховувати можливе порушення значення терміна при використанні множини. Наприклад, “*defense*” означає оборона, а “*defenses*” – оборонні споруди; “*store*” – запас, склад, магазин, а “*stores*” – майно, вантажі, матеріальні засоби. У сучасному вітчизняному перекладознавстві виділяють такі способи відтворення термінів:

- відбір лексичного еквівалента, безперекладного запозичення (транскрипція / транслітерація);
- калькування;
- трансформаційний переклад;

– описовий переклад / інтерпретація [16, с. 210].

Розглядаючи граматичні трансформації, якими користується більшість перекладачів у процесі відтворення військових текстів, можна виділити наступні:

1. Членування речення – це перекладацький прийом, який передбачає розбиття складного речення на дві та більше предикативні частини в мові перекладу. Цей метод використовується, щоб полегшити розуміння тексту або адаптувати структуру речення до синтаксичних норм цільової мови.

2. Об'єднання речень – спосіб перекладу, при якому синтаксична структура в оригіналі перетворюється шляхом з'єднання двох і більш простих речень в одне складне.

3. Граматичні заміни (члена речення, частини мови, форми слова: числа іменника, способу дієслова, типу речення і т. д.). Граматична заміна — це перекладацький прийом, при якому граматична структура або одиниця вихідної мови (мова оригіналу) замінюється іншою граматичною одиницею або структурою в мові перекладу.

Також слід загадати і про такі лексичні прийоми перекладу, як розширення, переміщення чи навіть опущення того чи іншого слова або словосполучення, фрази. Додавання (розширення) полягає у використанні в перекладі додаткових лексичних одиниць для передачі імпліцитних (які мають на увазі, але лінгвістично не виражені) елементів змісту оригіналу. Опущення (скорочення) – це відмова від передачі при перекладі семантично надлишкових слів, значення яких несуттєве або легко відновлюються в контексті. Також у ході перекладу може використовуватися прийом перестановки (переміщення) – використання найближчої відповідності перекладній одиниці мови в іншій частині висловлювання в тексті перекладу, зміна порядку слідування одиниць перекладу в порівнянні з порядком слідування одиниць оригіналу [19, С. 210–215].

Крім того, в своїй перекладацькій діяльності перекладач може використовувати лексико-семантичні заміни (генералізація, конкретизація, логічна синонімія, модуляція). Лексико-семантична заміна – це спосіб перекладу лексичних одиниць оригіналу шляхом використання в перекладі одиниць мови перекладу, значення яких не збігаються зі значеннями вихідних одиниць, але можуть бути виведені з них контекстуально за допомогою логічних перетворень певного типу. Розглянемо деякі з видів лексико-семантичної заміни:

- генералізація – заміна одиниці вихідної мови, що має більш вузьке значення, одиницею мови перекладу з більш широким значенням;
- конкретизація – лексико-семантична заміна одиниці вихідної мови, що має більш широке значення, одиницею мови перекладу з вузьким значенням;
- логічна синонімія – заміна одиниці вихідної мови одиницею мови перекладу, що є для даного контексту її синонімом;
- модуляція (смісловий розвиток) – заміна слова або словосполучення вихідної мови одиницею мови перекладу, значення якої є логічним наслідком значення вихідної одиниці [6, с. 66].

Окремо необхідно підкреслити відмінність прийому конкретизації від прийому логічної синонімії. Різниця полягає в тому, що при конкретизації значення, що використовується при перекладі можна розглядати як власне поняття, яке логічно включається до складу загального значення слова в оригіналі. При логічній синонімії значення слова в перекладі не є частиною поняття, яке замінюється. Воно є рівним йому, але не завжди, а тільки у даному контексті.

Крім того, слід згадати і про лексико-граматичні прийоми в роботі перекладача. Так, антонімічний переклад – це заміна стверджувальної форми оригіналу на негативну форму в перекладі або навпаки (негативної на стверджувальну), причому це супроводжується заміною лексичної одиниці

вихідної мови на одиницю мови перекладу з протилежним значенням. Експлікація – заміна лексичної одиниці вихідної мови словосполученням, експлікуючим її значення, тобто таким, яке дає більш-менш повне пояснення цього значення мовою перекладу. І, нарешті, компенсація – це спосіб перекладу, при якому елементи сенсу, втрачені при перекладі одиниці вихідної мови в оригіналі, передаються у тексті перекладу будь-яким третім засобом, причому не обов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі [17, с. 210–215].

Оскільки основною рисою мови військового дискурсу є точність і чіткість викладу за майже повної відсутності емоційних елементів, у ній практично виключена можливість вільного тлумачення сутності питання. Тому, до основних вимог, яким має відповідати компетентний переклад військової документації, належать:

- 1) точність (усі положення оригіналу повинні бути викладені у перекладі);
- 2) стислість (усі положення оригіналу повинні бути викладені коротко й лаконічно);
- 3) ясність (стислість і лаконічність не повинні викривляти розуміння лексики);
- 4) літературність (текст перекладу повинен відповідати загальноприйнятим нормам літературної мови не застосовуючи при цьому синтаксичні конструкції мови оригіналу) [17, с. 15].

Окрім цих вимог, які цілковито залежать власне від самого функціонального стилю офіційно-ділової комунікації, не можна оминати увагою й такі загальні вимоги до тексту перекладу, як його адекватність та еквівалентність.

Мета перекладу полягає у тому, щоб якомога ближче познайомити читача (чи слухача), який не знає мови оригіналу, з текстом (чи змістом усного мовлення). А тому перекласти – означає вірно висловити засобами однієї мови

текст, виражений раніше засобами іншої мови. Відмінність перекладу від переказу чи скороченого викладу, або будь-якого іншого виду так званих адаптацій, полягає саме у правильності та повноті передачі матеріалу [25, с. 120].

Зрозуміло, що здатність перекладача правильно та повно передати позначення речей, про які йдеться в оригіналі, а також пов'язаних із ними образів, напряду залежить від наявності у нього певних знань про дійсність, зображену в тексті оригіналу. Такі знання називаються фоновими та являють собою сукупність уявлень про те, яким є реальне тло, на якому розгортається картина життя іншої країни, іншого народу. При цьому те, чи здобув перекладач ці знання шляхом прямого знайомства з іншомовною культурою, чи отримав їх з книг або інших джерел не має вагомого значення [40, с. 235].

Загалом, переклад військового дискурсу є складною справою, яка потребує від перекладача не лише професійних знань, але й широкого світогляду. Значною проблемою, з якою зустрічається перекладач при перекладі таких текстів може стати спеціальна термінологія, стильові та стилістичні особливості. Шляхом отримання точного перекладу, який передавав би не лише форму, але також і зміст, прагматичні та імпліцитні елементи висловлювання є урахування принципів еквівалентності та адекватності перекладу.

РОЗДІЛ 2. ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ АНАЛІТИЧНИХ ЗВІТІВ)

2.1. Лексичні особливості військового дискурсу: структура та семантика

Військовий дискурс характеризується певними лексичними особливостями, які виокремлюють його з-поміж інших типів професійних дискурсів та обумовлюють його прагматичні характеристики. Зокрема, одним із найбільших та найбільш вагомих пластів лексики, що вживається у військово-аналітичних звітах, є військова термінологія. Терміни можуть стосуватися різних сфер військової діяльності, тож важливо розрізняти лексико-семантичні групи військової термінології.

На думку деяких дослідників, будь-яка термінологія, у тому числі й військова, є системно обумовленою, що означає залежність термінів один від одного. Зокрема, термінологія часто будується за ієрархічною системою, включає у себе родові й видові поняття, між якими простежується чіткий взаємозв'язок. Такі системні ознаки притаманні й військовій термінології, що становить основу лексичного наповнення текстів англomовних військово-аналітичних звітів, що висвітлюють російсько-українську війну.

Одну з лексико-семантичних груп військової термінології сучасного англomовного військового дискурсу становить військово-дипломатична лексика. Ця група термінології включає дипломатичні назви військових понять, наприклад: *“ceasefire violations”* (порушення режиму припинення вогню), *“civilian casualties”* (жертви серед цивільного населення), *“disengagement area”* (район відведення), *“withdrawal of weapons”* (відведення озброєння), *“security guarantees”* (гарантії безпеки) та ін. Такі терміни часто мають евфемістичний

потенціал, уникаючи більш прямих найменувань деяких наслідків чи реалій війни. Так, замість “*civilian deaths*” вживається словосполучення “*civilian casualties*”, як у наступному прикладі:

“Ukraine: Summer saw highest civilian casualties since 2022” [70]. Україна: Влітку було зафіксовано найбільше жертв серед цивільного населення з 2022 року.

До цієї ж групи військової термінології можна віднести наступні словосполучення: “*correlation of forces*” (співвідношення сил), “*escalated conflict*” (ескалація, загострення конфлікту), “*civilian infrastructure*” (цивільна інфраструктура) та ін. Евфемістичний характер багатьох таких термінів вказує на прагнення авторів таких текстів приховати правду чи пом’якшити негативні асоціації.

Втім, така евфемістичність притаманна здебільшого публіцистичним текстам військового дискурсу, а також дипломатичним документам. У той же час військові звіти, розраховані не на широку аудиторію, а на безпосередньо військових, часто включають терміни, які без будь-яких пом’якшень відтворюють наслідки військових дій. Зокрема, у військовому дискурсі зустрічається й військово-медична термінологія, яка позначає типи поранень, які можуть отримувати військовослужбовці під час активних бойових дій, наприклад: “*a bullet wound to his chest*” (кульове поранення в грудну клітину), “*right shoulder*” (поранення у праве плече), “*multiple shrapnel wounds on her face*” (множинні осколкові поранення на обличчі), “*right thigh and left shin*” (праве стегно та ліва гомілка), “*fractured right shoulder*” (перелом правого плеча), “*KIA*” (вбитий у бою), “*CIA*” (взятий в полон) та ін.

Також до військової термінології, що входить до лексичного складу військового дискурсу можна віднести наступні групи найменувань:

1) назви видів зброї, наприклад: “*surface-to-air missile system (9K35)*” (зенітно-ракетний комплекс (9K35)), “*towed howitzers (2A65 Msta-B, 152 mm)*”

(буксирувані гаубиці (2А65 Мста-Б, 152 мм)), “an anti-aircraft gun” (зенітна установка), “a self-propelled anti-aircraft gun system (ZSU-23-4 Shilka, 23 mm)” (самохідна зенітна установка (ЗСУ-23-4 «Шилка», 23 мм)), та ін.;

5) назви військових транспортних засобів, наприклад: “mini-UAV” (міні-БПЛА), “tanks (T-72)” (танки (Т-72)), “mid-range unmanned aerial vehicle (UAV)” (БПЛА середньої дальності), “armoured combat vehicles (ACV)” (бойові броньовані машини (ББМ)), “an armoured recovery vehicle (BREM-2)” (броньована ремонтно-евакуаційна машина (БРЕМ-2)), “infantry fighting vehicles (IFV) (BMP-2)” (бойові машини піхоти (БМП) (БМП-2)), “covered cargo truck” (критий вантажний автомобіль), “hardware” (боєприпаси, зброя) та ін.;

6) найменування військових операцій та дій, наприклад: “gunfire” (стрілянина, стрілецький вогонь), “undetermined explosion” (вибух невизначеного характеру), “explosion” (вибух), “projectiles in flight” (снаряди у польоті), “live-fire training” (тренування з бойовою стрільбою), “shots and bursts of small-arms fire” (окремі постріли та черги зі стрілецької зброї), “demining-related activities” (заходи, пов’язані з розмінуванням місцевості) та ін.;

7) назви родів військ та військових підрозділів, наприклад: “armed members of the armed formations” (озброєні представники збройних формувань), “Ukrainian Armed Forces officer of the JCCC” (Офіцер Збройних сил України у складі СЦКК (Спільний центр з контролю та координації)) та ін.;

8) назви військових позицій, наприклад: “withdrawal lines” (лінія відведення військових формувань), “security zone” (зона безпеки), “the entry-exit checkpoint” (контрольно-пропускний пункт в’їзду-виїзду), “disengagement areas” (райони розведення сил і засобів), “defensive positions” (оборонні позиції), “government-controlled areas” (підконтрольні уряду території) та ін.

Аналітичні звіти окрім військової термінології насичені також власними назвами, аббревіатурами та іншими скороченнями, числівниками. Всі ці лексичні маркери військового дискурсу забезпечують його точність у відображенні

фактів та реалій війни. Зокрема, власні назви здебільшого складаються з назв населених пунктів, інших територіальних найменувань, які вказують на географічні рамки ведення боїв та військових операцій, наприклад:

“Russian forces advance on Kurakhove and Pokrovsk in Ukraine’s Donetsk region” [65]. Російські війська наступають на Курахове та Покровськ у Донецькій області України.

Окрім власних назв “*Dalne*” (Дальне), “*Vuhledar*” (Вугледар) у таких фрагментах військового дискурсу зустрічаються географічні маркери напрямку та місця, наприклад: “*west of the settlement*” (на захід від населеного пункту).

“The think tank assesses that further Russian advances into Dalne and west of the settlement could force Ukrainian forces to withdraw from positions in the pocket north and northeast of Vuhledar” [65]. За оцінками аналітичного центру, подальше просування росіян у Дальне і на захід від цього населеного пункту може змусити українські сили відступити з позицій у районі на північ і північний схід від Вугледара).

Також тексти військово-аналітичних звітів часто супроводжуються використанням числівників для вказівки на дати, відстані, кількість та ін., як у наступному уривку:

“Russian forces took the nearby town of Novohrodivka in August and are currently less than 7 kilometres from Pokrovsk” [65]. У серпні російські війська захопили сусіднє село Новгородівка і наразі знаходяться менш ніж за 7 кілометрів від Покровська.

Відстань та географічні координати можуть виражатися також у наступних формулюваннях: “*1-4 km*” (1-4 км), “*100 m south of the bridge*” (100 м на південь від мосту), “*15 km north of Donetsk*” (15 км на північ від Донецька), “*3-3.5 km at directions ranging from east-north-east to south-south-east*” (3-3,5 км у напрямку зі сходу-північного сходу на південь-південний схід), “*16 km north-east of Luhansk*” (16 км на північний схід від Луганська) та ін. На кількість можуть

вказувати такі словосполучення, що зустрічаються у текстах військово-аналітичного дискурсу: “36 *undetermined explosions*” (36 вибухів невизначеного характеру), “*about 100 projectiles*” (близько 100 снарядів), “70 *shots*” (70 пострілів) і т. д. Числівники також часто використовуються у складі лексики на позначення номера та серії зброї: “2S5 *Giatsint-S, 152 mm*” (2С5 *Гіацинт-С, 152 мм*), “2А36 *Giatsint-B, 152 mm*” (2А36 «Гіацинт-Б», 152 мм), “*MT-LB variant*” (БТ-ЛБ (Багатоцільовий тягач (транспортер) легкий броньований)), “*ZU-23, 23 mm*” (ЗУ-23, 23 мм (Зенітна установка)), “*BREM-Ch*” (БРЕМ-Ч (Чехословацький варіант)) тощо.

Такі лексичні засоби становлять основу військово-аналітичних звітів як документів, які несуть у собі чітку довідкову та аналітичну інформацію, належать до професійного типу текстів, володіючи багатьма ознаками наукового стилю. Конкретика у таких текстах забезпечується також використанням найменувань різноманітних організацій, дипломатичних місій, угод тощо, наприклад: “*the Framework Decision of the Trilateral Contact Group*” (Рамкове рішення Тристоронньої контактної групи). Такі найменування, особливо часто вживаються у формі скорочень та аббревіатур, наприклад: “*Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM)*” (Спеціальна моніторингова місія в Україні (СММ)), “*Donetsk Filtration Station (DFS)*” (Донецька фільтрувальна станція (ДФС)). Скорочення часто набувають спеціальні терміни, такі як “*unmanned aerial vehicle (UAV)*” (безпілотний літальний апарат (БПЛА)), “*armoured combat vehicles (ACV)*” (бойові броньовані машини (ББМ)), “*unexploded ordnance (UXO)*” (нерозірвані боєприпаси (НРБ)) та ін.

Слід звернути увагу також на морфологічний та структурний аспект термінології англійського військового дискурсу. Зокрема, більшість військових термінів утворені характерними для англійської мови способами словотворення, до яких належать морфологічні способи словотвору, зокрема афіксацію: “*maneuverability*” (маневреність), “*rocketeer*” (ракетник), “*missileer*”

(ракетник), “analyst” (аналітик), “rotary” (ротаційний, поворотний). Також характерними способами творення термінів військового дискурсу є словоскладання: “warhead” (боєголовка), “target-seeking” (пошук цілі), “countdown” (зворотній відлік), “hard-fought” (важка боротьба); конверсія: “to mortar” (вести мінометний обстріл), “to officer” (подавати команди, командувати). Окрім того, для англомовного військового дискурсу притаманне перенесення значення, як у випадку назви “Diesel”, що позначає прізвище винахідника і назву типу двигуна внутрішнього згоряння.

Використовується також такий прийом, як зміна значення. Так, слово “acquisition” означає не лише «придбання», але й «виявлення цілей» у військово-аналітичному дискурсі. Серед способів словотворення у військовому дискурсі використовується й розширення значення, як от у випадку лексеми “to land”, яка означає «висаджуватися на берег», «приземлятися», а у контексті військового дискурсу означає також «здійснювати посадку» у контексті військової авіаційної техніки [49, с. 231].

2.2. Стилiстичнi аспекти військового дискурсу

Розглядаючи військово-аналітичні звіти з точки зору емоційно-експресивних можливостей, не можна обійти і той факт, що в силу своєї специфіки, вони мають деякі елементи мови, які зустрічаються в стилі розмовному, літературному і виконують певні функціональні задачі. Сюди, зокрема, відносяться якісні прикметники суб’єктивно-оцінюючого значення: “vast”, “great”, “extreme”, “large”, наприклад:

“The Mission also saw a large poster of Zakharchenko on the façade of the opera house” [56]. Представники Місії також бачили великий плакат із зображенням Захарченка на фасаді оперного театру.

Також можуть вживатися прислівники, які нейтралізують навантаження прикметників: “*very great*”, якісні прислівники “*vastly*”, “*extremely*”, “*greatly*”, “*immensely*” тощо, наприклад:

“*23 km north-east of Donetsk recorded a condensation trail of a missile following a ballistic trajectory at a significantly lower altitude than the UAV from the north-east*” [58]. За 23 км на північний схід від Донецька зафіксовано конденсаційний слід ракети, що йшла по балістичній траєкторії на значно меншій висоті, ніж БПЛА з північного сходу.

Розмовну забарвленість протоколи міжнародних організацій отримують також завдяки вживанню деяких дієслів з післяйменниками, що мають розмовний характер: “*to face up*” – зіткнутися, “*to bring about*” – здійснити, наприклад: “*The SMM followed up on a civilian casualty in Vrubivka*” [53]. СММ перевірила інформацію про жертву серед цивільного населення у Врубівці.

Проникнення усно-розмовного елемента в стиль офіційно-ділового викладення підтверджується використанням:

- 1) розмовних виразів та зворотів: “*simply*” – просто;
- 2) розмовної фразеології: “*to be in hands*” – знаходитися в руках;
- 3) емпатичних конструкцій;
- 4) питальних речень;
- 5) синтаксичної структури простого речення [23, с. 61].

У текстах звітів також присутні прості речення як елемент усного розмовного мовлення. Вживання простого речення на фоні великих синтаксичних конструкцій вносить елемент контрастності, в результаті структура простого речення стає стилістично маркованою.

Серед найбільш поширених виразів евфемістичного пласта зустрічаються такі як “*to be questionable*” (викликати сумнів); “*quite*” (достатньо); конструкції з прислівниками: “*hardly*” (навіть чи); “*sufficiently*” (достатньо). З евфемістичними зближуються також інші способи вираження заперечення – так

звані перифрастичні, не виражаючись при цьому певними сполуками чи словами.

Виклад матеріалів у звітах ведеться від третьої особи, а тому зустрічаємо такі вирази, як *“the SMM recorded”* (СММ зафіксувала), *“the SMM camera recorded”* (камера СММ зафіксувала), *“the SMM heard”* (СММ почула) тощо. При цьому вживається велика кількість відповідних дієслів, наприклад: *“confirmed”* (підтвердила), *“spoke”* (сказала), *“observed”* (спостерігала), *“assessed”* (оцінила), *“continued to monitor”* (продовжувала спостерігати), *“facilitated and monitored”* (сприяла та спостерігала), *“visited”* (відвідала). За допомогою цих та інших аналогічних дієслів у текстах звітів описані конкретні дії Місії на територіях, де ведуться бої та обстріли.

Тексти звітів написані у минулому часі, що відповідає самій формі звіту як типу офіційно-ділового документу – звітування відбувається на основі подій, які вже відбулися, воно є констатацією цих подій. Як правило, у текстах звітів відсутні якісь прогнози на майбутнє, так само як мова здебільшого не йде і про події теперішнього часу. Саме тому, у ході перекладу текстів звітів спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні перекладач має фокусувати свою увагу саме на перекладі граматичних конструкцій у минулому часі (переважно Past Simple, але вживаються всі форми минулого часу).

Також доцільно відмітити, що у текстах звітів переважно відсутній пасивний стан дієслів, здебільшого всі дієслова вживаються у активному стані, чому сприяє вказана вище тенденція звіту до опису дій Місії та інших осіб, угруповань, які знаходяться на східних територіях України – це означає, що у тексті фігурують виконувачі дій, що виключає необхідність використання пасивного стану, наприклад: *“the SMM recorded ceasefire violations”* (СММ зафіксувала порушення режиму припинення вогню), *“the Mission saw five cars”* (Представники Місії зафіксували п'ять автомобілів), *“a neighbour of the injured man told”* (розповіла сусідка пораненого чоловіка) і т.д [54, 60].

Звітний текст у якому присутні граматичні конструкції як-от дієприкметникові, інфінітивні та герундіальні звороти, інверсія підмета постають викликом для перекладача через підвищений рівень складності цих конструкцій, функціонального аспекту у взаємоз'язку з іншими членами речення. Зокрема, у текстах звітів спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні вживаються герундіальні звороти, переклад яких може становити трудність для перекладача:

“The SMM was prevented from accessing parts of the Stanytsia Luhanska disengagement area, with the exception of the main road, due to the possible presence of mines and UXO” [55]. СММ не змогла отримати доступ до частини ділянки розведення сил і засобів у Станиці Луганській, за винятком головної дороги, через можливу наявність мін і НВБ.

До засобів членування відносяться також порядкові числівники: *“firstly”* – по-перше; *“secondly”* – по-друге; *“thirdly”* – по-третє. Наприклад, у звітах можуть використовуватися такі засоби членування:

“In the first case, medical staff at hospital no. 2 in Horlivka told the SMM that a man (in his thirties) from Zaitseve (50km north-east of Donetsk) had been admitted on 8 June with a bullet wound to his chest. (...) In the second case, on 4 July, a representative of the local community in Zaitseve told the SMM that on 15 June a woman (in her eighties) had sustained injuries outside her house during shelling.” [57]. У першому випадку медичний персонал лікарні № 2 у Горлівці повідомив СММ, що 8 червня до них надійшов чоловік (близько тридцяти років) із Зайцевого (50 км на північний схід від Донецька) з кульовим пораненням у груди. (...) У другому випадку 4 липня представник місцевої громади Зайцевого повідомив СММ, що 15 червня жінка (близько вісімдесяти років) отримала поранення під час обстрілу біля свого будинку.

Речення в протоколах можуть бути пов'язані логічно не тільки так званою ланцюговою послідовністю, а й мати більш далекі зв'язки між реченнями. При цьому можуть поєднуватися речення на великій текстовій відстані одне від одного в рамках одного виступу, документу, а також виходити за їх межі, з'єднуючи виклад з іншими джерелами відповідної тематики.

До засобів такого типу зв'язку належать в основному лексичні та фразеологічні засоби: “*with regard to*” (що стосується); “*the latter*” (останній), наприклад:

“...it recorded ceasefire violations in the Petrivske and Zolote disengagement areas and also observed military personnel in the latter.” [50]. ... спостерігачі зафіксували порушення режиму припинення вогню на ділянках розведення сил і засобів у Петрівському та Золотому, а також помітили військовослужбовців в останньому з них.

Таким чином, лінгвостилістичний потенціал англomовного військово-аналітичного дискурсу охоплює експресивну та емотивну лексику, розмовні вирази та звороти, розмовна фразеологія, емпатичні конструкції, питальні речення, синтаксичну структуру простого речення тощо.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ З УРАХУВАННЯМ ЇХ ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВОМУ ПЕРЕКЛАДУ В ЗВО

3.1. Основні стратегії перекладу військового дискурсу з англійської мови на українську

Під час аналізу мовних особливостей військово-аналітичного дискурсу було встановлено, що найчастіше вживаним шаром лексики є термінологія. Водночас переклад англійських термінів українською мовою пов'язаний із низкою труднощів, які потребують детального розгляду.

Дослідники наголошують, що важливо враховувати системність терміна та його відповідність ієрархії й структурі, оскільки переклад термінів між англійською та українською мовами передбачає встановлення міжсистемних відповідностей, а не лише буквальный переклад окремих слів. Можливість перекладу терміна залежить від наявності його чіткого еквівалента в цільовій мові. Ідеально, якщо значення та переклад терміна не залежать від контексту. Однак на практиці часто виникають ситуації, коли словники пропонують кілька варіантів перекладу одного й того ж терміна. Це суперечить вимозі однозначності, але пояснюється тим, що в гуманітарних науках терміни можуть мати авторське або індивідуальне тлумачення. У таких випадках вибір еквівалента зазвичай залежить від контексту.

А. О. Щербаков наголошує на важливості дослідження військового перекладу, вказуючи на потребу аналізу критеріїв для виділення та опису стилів та жанрів у різних мовних парах [38, с. 156]. Саме тому акцент у його діяльності полягає у розгляді основних методів та підходів, які використовуються для перекладу військової термінології. Основні методи та

прийоми, які використовуються у процесі перекладу військової термінології, включають транслітерацію та транскрипцію, калькування, описовий переклад, функціональний аналог, контекстуальну заміну та трансформацію. Транслітерація та транскрипція часто застосовуються для перекладу назв військових звань, специфічних термінів, що не мають точних відповідників у мові перекладу, а також для перекладу абревіатур і скорочень. Ці методи дозволяють зберегти оригінальну звукову структуру слова, сприяючи точності технічної комунікації.

Калькування включає перенесення структури слова чи виразу з однієї мови в іншу, що дозволяє зберегти первинне значення та сприяє зрозумілості для фахівців, які вже знайомі з концептом. Це часто використовується при перекладі військової документації та інструкцій. Описовий переклад використовується тоді, коли безпосередній переклад є неможливим через відсутність аналогів. У цьому випадку перекладач надає детальний опис терміну, щоб передати його сутність та функціональні характеристики. Контекстуальна заміна залежить від особливостей тексту, де трапляється те чи інше слово або словосполучення. В цьому випадку перекладач обирає слова або фрази, які найкраще відповідають заданому контексту, забезпечуючи при цьому збереження сенсу. Трансформація включає зміни в структурі речення або виразу, щоб зробити текст більш природнім для читачів мови перекладу, зберігаючи при цьому точність технічної інформації [49, с. 2].

Військовий дискурс характеризується використанням спеціальної лексики, термінології, фразеології, а також певних стилістичних прийомів та мовних засобів, що мають свою власну мовну парадигму [33, с. 98]. Для здійснення перекладу новин з англійської мови на українську застосовується ряд методів, які, з одного боку, забезпечують точність викладу матеріалу, а, з іншого боку, дозволяють надати текстам новин наголосу на виокремленим

деталіам. Для цього використовується ряд спеціалізованих термінів, які поєднують у собі прикметник та іменник або іменник та іменник.

Ключовими факторами перекладу військової термінології з англійської на українську мову є точність та адаптація до контексту. Необхідно відтворити тексти новин українською мовою таким чином, щоб він був зрозумілим для аудиторії. Слід уникати можливих культурних непорозумінь через неоднозначність перекладу на різні мови. Адекватний переклад текстів військової тематики на пряму залежить від способу перекладу військових термінів, перекладач повинен мати достатні знання і розуміння військових справ, стратегій, тактик, озброєння та інших аспектів військової діяльності [32, с. 58].

Роль контексту у виборі оптимального варіанту перекладу не можна недооцінювати. Часто саме контекст дозволяє визначити, який метод перекладу буде найбільш адекватним для забезпечення зрозумілості та точності інформації, особливо в ситуаціях, де терміни мають кілька значень або використовуються в специфічних технічних умовах.

Слід підкреслити, що тексти військово-аналітичного дискурсу здебільшого охоплюють події та реалії, які мають місце на території України. З цієї причини звіти моніторингової місії зазвичай не містять описів специфічних англійських реалій, для яких в українській мові могли б бути відсутні адекватні відповідники. Наприклад, терміни, які використовуються у таких звітах, переважно стосуються військової техніки, озброєння та інших аспектів, що застосовуються українськими військами або противником. Унаслідок цього більшість таких термінів мають цілковиті або часткові еквіваленти в українській мові. Таким чином, зосередженість текстів на українських реаліях значно спрощує перекладацький процес [17, с. 72].

Одним із ключових висновків є те, що військова термінологія часто має часткові або повні еквіваленти в українській мові, що полегшує процес

перекладу. Однак у багатьох випадках перекладачі стикаються зі складнощами, пов'язаними з контекстуальним значенням термінів, що потребує застосування різних перекладацьких стратегій. Висвітлені стратегії підкреслюють необхідність глибокого розуміння як мовних, так і культурних особливостей для забезпечення адекватності перекладу. У наступному пункті я б хотів детально розглянути кожен трансформацію та надати результати проведеного мною аналізу щодо частоти застосування вищезазначених перекладацьких трансформацій у різних англійських повідомленнях військового характеру.

3.2. Перекладацькі трансформації у ході англо-українського військового перекладу

Як показав аналіз, синтаксична та семантична структура речень військово-аналітичних текстів є достатньо складною, тут домінують складні синтаксичні єдності та дієслівні форми. Все це змушує перекладача шукати таку трансформацію, яка б правильно передавала не тільки граматичний зміст документу, а й його прагматичне навантаження.

У процесі перекладу повідомлень військового дискурсу постає низка викликів, пов'язаних із точним відтворенням змісту, стилістичними особливостями тексту та врахуванням специфіки цільової аудиторії. Для досягнення цієї мети я використовував різні перекладацькі трансформації, які дозволяли адаптувати текст до норм української мови, зберігаючи при цьому його точність та функціональність. Серед них особливе місце посідають такі прийоми, як транслітерація, транскрипція, калькування, описовий переклад, додавання, вилучення, контекстуальна заміна та перекладацький коментар. Ці методи дозволяють ефективно передати термінологію, стилістику і культурні особливості військового дискурсу, що є важливим у цьому жанрі.

У своєму аналізі я детально розглянув кожен із прикладів, зазначивши, які трансформації були застосовані в кожному конкретному прикладі. Я прагнув пояснити, чому саме ці прийоми були використані та як вони сприяли досягненню адекватного перекладу. Особливу увагу я звертав на термінологічну точність, логіку викладу та відповідність перекладу контексту, що є критично важливим для текстів військового дискурсу. Приклади були взяті з різних англomовних ресурсів, новин, аналітичних звітів, англomовних розмовних форумів.

“Following the explosion that reportedly killed Aleksandr Zakharchenko and injured another member of the armed formations and at least nine other people on 31 August, the SMM observed a calm situation in Donetsk city centre (non-government-controlled)” [56]. Після вибуху 31 серпня, внаслідок якого, за повідомленнями, загинув Олександр Захарченко, а інший член збройних формувань і ще принаймні 9 осіб зазнали поранень, за спостереженнями СММ, ситуація в центрі Донецька (непідконтрольний урядові) була спокійною.

У перекладі цього прикладу було застосовано кілька перекладацьких трансформацій. Зокрема, я використав контекстуальну заміну: англійський вираз *“observed a calm situation”* перекладено як *“за спостереженнями СММ, ситуація була спокійною”*. Таке рішення продиктоване необхідністю зробити текст природнішим для українського читача. Також я застосував описовий переклад: *“non-government-controlled”* передано як *“непідконтрольний урядові”*, що дозволило уникнути буквального перекладу. Додатково я додав фразу *“за повідомленнями”*, щоб підкреслити джерело інформації, що власне допомагає відтворити точність та зрозумілість тексту.

“Russia carried out a massive missile attack on Ukrainian energy infrastructure overnight into Wednesday, according to local authorities” [62]. За інформацією місцевої влади, Росія здійснила масивний ракетний удар по енергетичній інфраструктурі України вночі на середу.

У цьому прикладі я обрав калькування для перекладу виразу *"massive missile attack"*, який було передано як *"масивний ракетний удар"*. Таке рішення дозволяє зберегти структуру оригінального тексту. Водночас конструкцію *"overnight into Wednesday"* я адаптував через контекстуальну заміну, переклавши її як *"вночі на середу"*.

"The attacks targeted electricity generation and transmission facilities in Ukraine's Poltava, Kirovohrad, Zaporizhzhia, Lviv, Ivano-Frankivsk, and Vinnytsia regions [64]". Атаки були спрямовані на об'єкти генерації та передачі енергії в Полтавській, Кіровоградській, Запорізькій, Львівській, Івано-Франківській та Вінницькій областях.

Переклад цього прикладу вимагав використання кількох трансформацій. Вираз *"electricity generation and transmission facilities"* я переклав за допомогою калькування як *"об'єкти генерації та передачі енергії"*. Хоча такий підхід дозволяє зберегти точність, я також додав слово *"областях"*, якого не було в оригіналі. Зроблено це було мною для уточнення географічного контексту, що відповідає інформаційному стилю повідомлення.

"At least three people were injured, including a woman and a man with multiple limb injuries and shrapnel wounds taken to the hospital in the Kyiv region" [62]. Щонайменше троє людей отримали поранення, серед яких жінка та чоловік із численними ушкодженнями кінцівок та осколковими пораненнями, яких доставлено до лікарні в Київській області.

Для перекладу опису наслідків обстрілів я використав контекстуальну заміну: *"multiple limb injuries and shrapnel wounds"* передано як *"численні ушкодження кінцівок та осколкові поранення"*. Це рішення забезпечує природність тексту в українській мові. Крім того, я додав уточнення *"яких доставлено до лікарні"*.

"Russian forces have used the 'artillery drought' plaguing Ukrainian forces to push forward on the eastern front near Avdiivka, carrying out the largest Russian"

advance since the early months of the war” [63]. Російські війська використовують артилерійську нестачу боєприпасів, яка мучить українські сили, щоб просунути вперед на східному фронті поблизу Авдіївки, здійснюючи найбільший прорив з початку війни.

Вираз *"artillery drought"* я вирішив перекласти як *"артилерійська нестача боєприпасів"*. Це не буквальный переклад, а адаптація, яка розширює оригінальний зміст. В англійському тексті слово *"drought"* вжито метафорично, але в українському перекладі його передано більш конкретно через додавання слова *"боєприпасів"*. Це створює чіткіший зв'язок із контекстом. Слово *"plaguing"*, яке дослівно означає *"турбує"* або *"вважає"*, я переклав як *"мучить"*. Це контекстуальна заміна, яка дозволяє краще передати емоційне навантаження в українській мові, відповідаючи стилю військового дискурсу. У частині *"carrying out the largest Russian advance since the early months of the war"* я застосував додавання, переклавши її як *"здійснюючи найбільший прорив з початку війни"*. Уточнення *"з початку війни"* дозволило підкреслити масштаб події, роблячи переклад чіткішим та більш інформативним.

“Розгортання додаткових військово-морських сил у регіоні розглядається як стримування потенційних морських загроз” [59]. The deployment of additional naval assets in the region has been seen as a deterrent to potential maritime threats.

У цьому прикладі я використав калькування для перекладу фрази *"deployment of additional naval assets"*, передавши її як *"розгортання додаткових військово-морських сил"* для того щоб зберегти точне відтворення термінології.

“Russia had dropped more than 20 huge glide bombs on the area” [67]. Росія скинула понад 20 керованих авіабомб (КАБ) з великою бойовою частиною на територію.

Загалом, проаналізувавши цей приклад, я зрозумів, що складні трансформації тут не потрібні, адже речення має прямий зміст та контекст. Я використав лише додавання у першій частині речення, додавши «авіа». Але в

кінці мені спало на думку, що можна також застосувати трансформацію розширення, уточнивши, що бомби мали велику бойову частину, щоб читач зміг зрозуміти повністю контекст цього речення.

“The Mission also saw a large poster of Zakharchenko on the façade of the opera house” [56]. Спостерігачі також зауважили, що на фасаді будівлі театру було прикріплено великий плакат із портретом Захарченка.

Наведений приклад та його переклад чітко демонструють перекладацьку трансформацію як-от розширення. Мною було додано вказівку на те, що плакат *«було прикріплено»*. У цьому випадку це зумовлено семантичними потребами перекладу, однак часто причиною використання трансформації розповсюдження стають відмінності у граматичних особливостях двох мов.

“In Luhansk region, between the evenings of 31 August and 1 September, the SMM recorded a similar number of ceasefire violations (two explosions), compared with the previous reporting period (three explosions)” [56]. У період із вечора 31 серпня до вечора 1 вересня в Луганській області СММ констатувала аналогічний рівень порушень режиму припинення вогню (2 вибухи), що і за попередній звітний період (3 вибухи).

У цьому прикладі для перекладу фрази *“recorded a similar number of ceasefire violations”* я застосував описовий переклад, адаптувавши її як *«констатувала аналогічний рівень порушень режиму припинення вогню»*. Це дозволяє точно передати сенс повідомлення, зберігаючи його офіційний характер. Водночас у виразі *“compared with the previous reporting period”* я використав контекстуальну заміну, переклавши його як *«що і за попередній звітний період»*.

“Ukraine counter-offensive hopes didn’t come true - security official” [66]. Сподівання України на контрнаступ не виправдалися - посадовець з питань безпеки.

Для перекладу цього прикладу я застосував контекстуальну заміну. Вираз *"Ukraine counter-offensive hopes didn't come true"* я передав як «сподівання України на контрнаступ не виправдалися». Слово *"hopes"* перекладено як «сподівання», а не «надії», щоб зберегти відповідність стилю української мови.

"There are three basic types of operation for semiautomatic and automatic small arms – gas operation, recoil operation, and blow back operation" [52]. Існує три основні види операцій для напівавтоматичної та автоматичної стрілецької зброї – принцип відведення порохових газів, принцип використання сили віддачі та принцип використання віддачі затвору.

Вираз *"three basic types of operation"* передано як «три основні види операцій». Крім того, для термінів *"gas operation"* і *"recoil operation"* я використав описовий переклад, переклавши їх як «принцип відведення порохових газів» та «принцип використання сили віддачі». Таке перекладацьке рішення обумовлюється точністю і зрозумілістю характерних для технічної інформації.

"Russian occupation forces launched massive strikes across the contact line using all available weapons, including artillery, mortars and tanks prohibited by the Minsk Agreements, and small arms" [61]. Російські окупаційні сили завдали масованих ударів через лінію зіткнення із застосуванням всієї наявної зброї, у тому числі артилерії, мінометів і танків, заборонених Мінськими угодами, та стрілецької зброї.

У цьому прикладі яскраво виражена контекстуальна заміна, а саме фраза *"small arms"* перекладена як «стрілецька зброя», що не є прямим відповідником до фрази оригіналу. Саме це і є головною трансформацією у цьому реченні. *"Artillery, mortars and tanks"* я переклав як «артилерії, мінометів і танків», що говорить про використання калькування.

“After a brief ceasefire, militants resumed attacks in the vicinity of Donetsk airport...” [56]. Після нетривалого затишшя, відновилися ворожі обстріли поблизу Донецького аеродрому....

Знову ми можемо побачити контекстуальну заміну, а саме *"ceasefire"* перекладено як «затишшя», а *"militants"* – як «ворожі». Слово *"brief"* я переклав як «нетривалий», застосувавши антонімічний переклад.

“Intermediate missiles have a range of 3,000-5,500 km (1,860-3,415 miles), which would enable them to strike anywhere in Europe or the US from Russia” [71]. Ракети середньої дальності мають радіус дії 3 000-5 500 км (1 860-3 415 миль), що дозволить їм завдати удару по будь-якій точці Європи або США з території Росії.

Досить просте речення при перекладі якого, було застосовано, контекстуальну адаптацію, а саме замість прямого перекладу *“Intermediate missiles”*, я вирішив уточнити, що це не «середні ракети», а те що мається на увазі дальність цих ракет тим самим адаптувавши цю частинку для українського читача. Слово *“range”* я вирішив перекласти як радіус дії, відмовившись від прямого еквіваленту «діапазон», адже це може ввести в оману читача.

“Mach is a measurement of supersonic speed. Mach 11 equals about 13,600 kph” [71]. Мах (фізична галузь) - це одиниця виміру надзвукової швидкості. 11 Махів дорівнює приблизно 13 600 км/год.

Ось тут мені треба було додати перекладацький коментар, щоб внести роз'яснення в поняття «Мах», щоб читач зміг зрозуміти в якому контексті та галузі цей термін використовується.

“It's difficult to shoot them down when they're in space, but they inevitably slow down a lot as soon as they hit the Earth's atmosphere and that's when they become more vulnerable, he said” [71]. Їх важко збивати, коли вони знаходяться в космосі, але вони невідворотно сильно сповільнюються, як тільки потрапляють

в атмосферу Землі, і саме тоді вони стають більш вразливими до збиття, - сказав він.

При перекладі слова “hit” доцільно було застосовано лексичну заміну, що вилилось в переклад «*потрапляють*». Наприкінці я додав уточнююче словосполучення «*до збиття*», щоб читач зміг зрозуміти загальну картину сказаного.

“Both Ukrainian and Russian forces have used artillery and guided missiles extensively, to prevent enemy forces advancing and to attack supply depots and command centres” [69]. Як українські, так і російські війська широко застосовували артилерію та керовані ракети, щоб запобігти просуванню ворожих сил і атакувати складські бази постачання та координаційні центри.

У цьому прикладі були застосовані лише дві трансформації: калькування для збереження точності термінів і контекстуальна заміна для адаптації фраз до українського контексту. Структура речення і лексика збережені майже дослівно, оскільки терміни «*артилерія*» та «*керовані ракети*» є загальноновизнаними і не потребують додаткового адаптування. У перекладі я замінив “*supply depots*” на «*складські бази постачання*», додаючи слово «*бази*» для більшої зрозумілості, та адаптував «*command centres*» як-от «*координаційні центри*», що відповідає усталеній військовій термінології в українській мові.

“The Kiel Institute says they have also sent more than 500 field guns, including the M777 howitzer from the US” [69]. Кільський інститут заявляє, що вони також надіслали понад 500 бойових гармат, в тому числі самохідну гаубицю M777 зі Сполучених Штатів.

У першій частині речення можна простежити використання лексичної заміни прямого відповідника “*says*” на «*заявляє*». “*Field guns*” я переклав як «*бойові гармати*» для більшої відповідності. “*M777 howitzer*” – цей термін я залишив майже без змін, лише уточнивши тип цієї гармати «*самохідна*».

“At the end of July, Ukraine's President Zelensky said its air force had taken delivery of the first batch of F-16 fighter jets from the West” [69]. Наприкінці липня президент України Зеленський заявив, що військово-повітряні сили країни отримали першу партію винищувачів Ф-16 із Заходу.

Опис постачання винищувачів Ф-16 я переклав, використовуючи калькування у виразі *“the first batch of F-16 fighter jets”*. Він адаптований як *“перша партія винищувачів Ф-16”*. Це зберігає точність і термінологічну відповідність. Назва *“F-16”* перекладена за допомогою транслітерації, що є усталеною практикою при перекладі назв військової техніки.

“The US and Norway have also provided the NASAMS for air defence, and Germany has offered the Iris-T” [69]. США і Норвегія також надали для протиповітряної оборони системи «Насамс» («Національна вдосконалена зенітно-ракетна система»), а Німеччина запропонувала «Ірис-Т».

Назву системи я переклав у вигляді транслітерації з додаванням пояснення *«Національна вдосконалена зенітно-ракетна система»*, що є описовим перекладом. Аналогічно в частині *“Germany has offered the Iris-T”* я використав калькування і транслітерацію, переклавши як *«Німеччина запропонувала «Ірис-Т»*.

“Drones have been used extensively throughout the war, for surveillance, targeting, launching missiles and as “kamikaze” weapons” [69]. Безпілотні літальні апарати широко застосовували протягом всієї війни для спостереження, наведення на ціль, запуску ракет і як зброю «камікадзе» (тип БПЛА, ціль якого здетонувати).

У цьому прикладі я використав такі трансформації як-от транслітерація, додавання та перекладацький коментар.

“Turkey supplied missile-firing Bayraktar TB2 drones at the start of the conflict, the US has provided “Switchblade” kamikaze drones, and several countries have sent commercial surveillance drones, such as the Chinese-made DJI Mavic 3”

[69]. На початку конфлікту Туреччина постачала ракетні безпілотники Байрактар ТВ2, США надавали безпілотники-камікадзе «Світчблейд» (дос.пер. «викідний ніж»), а кілька країн надіслали комерційні розвідувальні безпілотники, такі як DJI Мавік 3 китайського виробництва.

Назву "Switchblade" я вирішив передати як «безпілотники-камікадзе "Switchblade"», а також додав уточнення в дужках «(д.пер. «викідний ніж»)». Таким чином я намагався пояснити значення назви для українського читача, зберігаючи її оригінальний вигляд. Вираз "missile-firing Bayraktar TB2 drones" я передав як «ракетні безпілотники Байрактар ТВ2». Загалом у цьому прикладі були використані такі трансформації, наприклад калькування, транслітерація та перекладацький коментар.

"Systems like SM-3 from Aegis or Aegis Ashore, as well as most likely Arrow 3 and THAAD [Terminal High Altitude Area Defense] can absolutely deal with this type of threat" [68]. Такі системи, як СМ-3 від компанії Іджіс або Іджіс Ешор, а також, швидше за все, "Стріла-3" [ПЗРК] і ТХААД [Термінальна система захисту висотних районів] можуть абсолютно впоратися з цим типом загрози.

Цей приклад я вважаю досить цікавим, адже його наповненість термінами досить велика. Майже всі терміни я вирішив перекласти за допомогою транслітерації при цьому, додавши перекладацький коментар для ознайомлення читача з видом зброї про яку йдеться мова. Загалом цей переклад включає в себе такі трансформації як транслітерація, перекладацький коментар, калькування.

"The communication issue is one we've been trying to solve for many years, not just in safety but in all important areas in our Army. There isn't a perfect answer, and we shouldn't waste time chasing a magic bullet that doesn't exist" [51]. Питання комунікації ми намагаємося вирішити вже багато років, і не лише у сфері безпеки, але й у всіх інших сферах діяльності нашої армії. Досконалої відповіді не існує, і ми не повинні витрачати час на пошук швидкого вирішення цієї проблеми, якої не існує.

Цей приклад не має певних термінів, натомість у ньому є ідіома військового характеру, а саме *“to chase a magic bullet”*, яку я переклав за допомогою контекстуальної заміни та додавання, а саме *«витрачати час на пошук швидкого вирішення цієї проблеми»*. Вважаю, цей переклад найбільш доцільним у даному випадку.

“Military operations often take place in noisy environments (e.g., on the battlefield, in training exercises, or during drills), where normal speaking volume may not carry” [72]. *Військові операції часто відбуваються в умовах підвищеного шуму (наприклад, на полі бою, під час навчань або тренувань), де звичайна гучність розмови може бути недостатньою.*

Для опису умов військових операцій я застосував описовий переклад і контекстуальну заміну. Вираз *“Military operations often take place in noisy environments”* я переклав як *“військові операції часто відбуваються в умовах підвищеного шуму”*. Для прикладів, наведених у дужках, я використав калькування, залишивши їхній зміст максимально наближеним до оригіналу.

Також я хотів би зазначити, що кількість аббревіатур у англomовному військовому дискурсі просто вражає, загалом я проаналізував близько 30 основних на мою думку англійських аббревіатур, які чітко відображають те, що їх переклад здійснюється за допомогою транслітерації, калькування та перекладацького коментаря. Зустрічається навіть поєднання декількох способів (Табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Деякі англomовні військові аббревіатури та їх переклад (додаток Б)

Оригінал	Переклад
<i>АММО: Ammunition</i>	<i>Боєприпаси</i>
<i>BgEN: Brigadier General</i>	<i>Бригадний генерал</i>

<i>CIA</i>	<i>Центральне розвідувальне управління, ЦРУ</i>
<i>Cpl.: Corporal</i>	<i>Капрал</i>
<i>CMSgt: Chief Master Sergeant</i>	<i>Головний майстер-сержант</i>
<i>COL: Colonel</i>	<i>Полковник</i>
<i>CWO: Chief Warrant Officer</i>	<i>Головний прапорщик</i>
<i>ETA: Estimated Time of Arrival</i>	<i>Орієнтовний час прибуття</i>
<i>FTX: Field Training Exercise</i>	<i>Польові навчання</i>
<i>JSOTF: Joint Special Operations Task Force</i>	<i>Об'єднана оперативно-тактична група спецоперацій</i>
<i>JOC: Joint Operations Center</i>	<i>Об'єднаний оперативний центр</i>
<i>KIA</i>	<i>Загинув у бою, груз-200</i>
<i>LAV: Light Armored Vehicle</i>	<i>Легкий броньований транспорт</i>
<i>MEDEVAC: Medical Evacuation</i>	<i>Медична евакуація</i>
<i>MIA: Missing in Action</i>	<i>Зниклий безвісти</i>
<i>MP: Military Police</i>	<i>Військова поліція або український відповідник ВСП</i>
<i>MRE: Meal Ready to Eat</i>	<i>Індивідуальний раціон харчування</i>
<i>NSI: Not Seriously Injured</i>	<i>Легко поранений</i>

<i>NSW: Naval Special Warfare</i>	<i>Військово-морські сили спеціального призначення (ВМС)</i>
<i>NVG: Night Vision Goggles</i>	<i>Прилади нічного бачення (ПНБ)</i>
<i>Pvt: Private</i>	<i>Рядовий</i>
<i>SCI: Spinal Cord Injury</i>	<i>Ушкодження спинного мозку</i>
<i>SSI: Supplemental Security Income</i>	<i>Додатковий дохід із соціального забезпечення</i>
<i>STRATCOM: Strategic Command</i>	<i>Стратегічне командування, Стратком</i>
<i>TBI: Traumatic Brain Injury</i>	<i>Черепно-мозкова травма (ЧМТ)</i>
<i>UAV: Unmanned Aerial Vehicle</i>	<i>Безпілотний літальний апарат (БПЛА)</i>
<i>UXO: Unexploded Ordnance</i>	<i>Нерозірвані боєприпаси</i>
<i>VSI: Very Seriously Injured</i>	<i>Дуже тяжко поранений</i>
<i>WIA: Wounded in Action</i>	<i>Поранений у бою, груз-300</i>

Як підсумок цього пункту моєї роботи, я хотів би зазначити та надати результати щодо частоти застосування перекладацьких трансформацій серед проаналізованих прикладів.

Калькування – 24 випадки. Цей прийом виявився найбільш вживаним, що свідчить про важливість збереження структури оригінальних термінів і виразів

у перекладі військових текстів. Цей прийом я застосовував для передачі термінології, технічних описів і усталених фраз.

Контекстуальна заміна – 23 випадки. Ця трансформація є другою за частотою. Вона допомагала адаптувати текст до норм української мови, зберігаючи зміст і логіку оригіналу. Особливо часто я використовував цю трансформацію у випадках, коли прямий переклад був неприродним або викликав неоднозначність.

Додавання – 17 випадків. Додавання допомагало уточнити або пояснити контекст, зробити текст зрозумілішим для цільової аудиторії. Часто це стосувалося деталей, які не були явно зазначені в оригіналі, але впливали з контексту.

Описовий переклад – 12 випадків. Ця трансформація застосовувалася для передачі значень, які не мали прямого відповідника в українській мові. Описовий переклад забезпечував точне розкриття функціонального або семантичного змісту термінів.

Транслітерація – 10 випадків. Транслітерація використовувалася здебільшого для передачі назв техніки, аббревіатур і власних назв, таких як “F-16”, “Bayraktar TB2”, або “NASAMS”, з метою збереження їх впізнаваності.

Перекладацький коментар – 6 випадків. Цей прийом додавав пояснення до специфічних термінів або аббревіатур, щоб полегшити їх розуміння українською аудиторією. Зокрема, коментарі використовувалися для роз’яснення значень назв, як у випадку з “Switchblade” або “THAAD”.

Транскрипція – 4 випадки. Транскрипція застосовувалася рідше, здебільшого для передачі іншомовних назв із збереженням їх звучання, наприклад, «Ірис-Т».

Вилучення – 0 випадків. Цю трансформацію я не застосовував. Також пропоную варіант цього аналізу у вигляді діаграми (рис. 3.1.)

Percentage of Translation Transformations Used

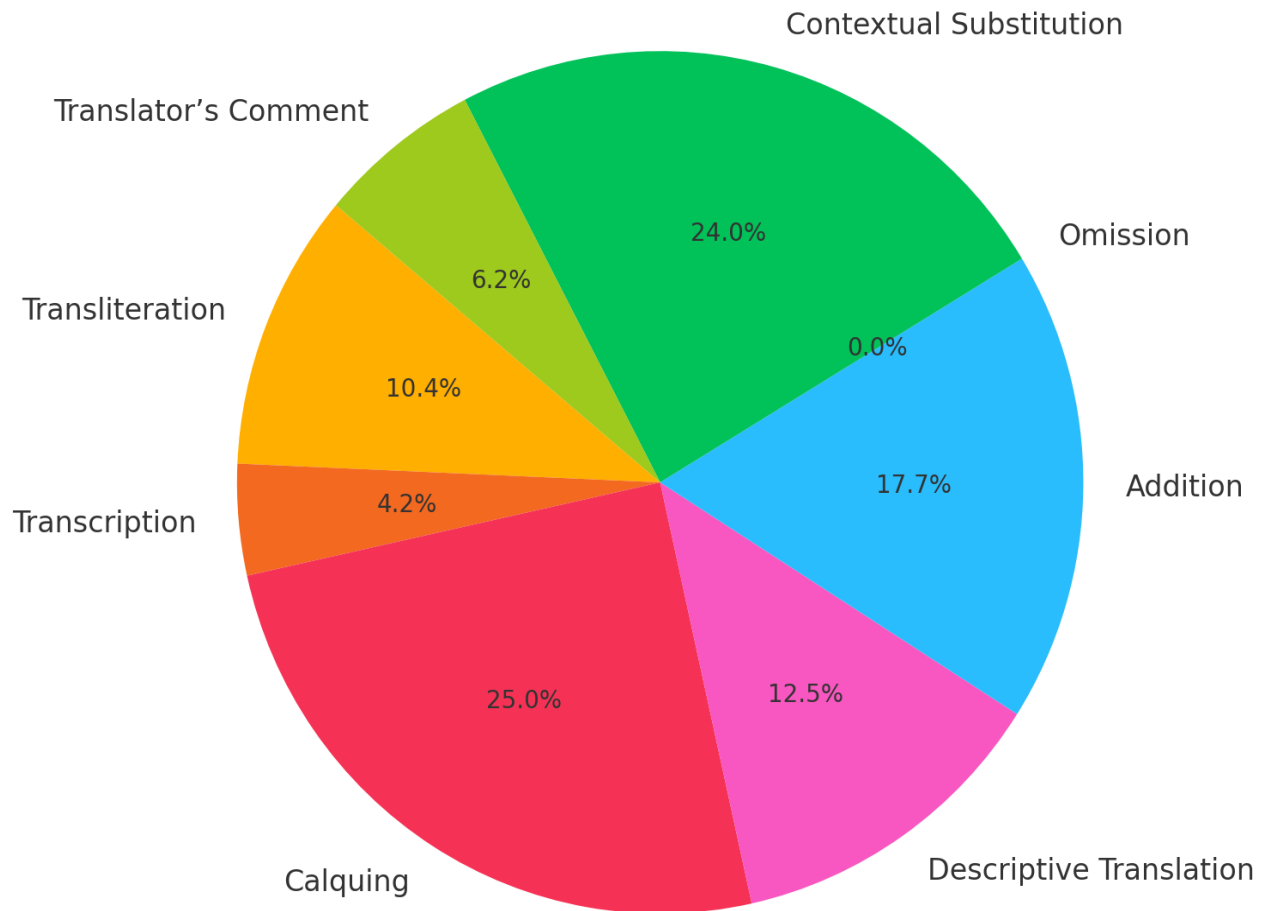

Рис. 3.1 Відсоткове співвідношення використаних перекладацьких трансформацій (додаток В)

3.3. Методика навчання перекладу військових текстів студентів-перекладачів у ЗВО

Останніми роками розширення Організації Північноатлантичного договору активізувало міжнародне співробітництво збройних сил різних країн як в рамках альянсу, так і під егідою ООН та інших міжнародних організацій. Складні завдання, які доводиться вирішувати в ході міжнародного

співробітництва, вимагають якісної організації мовної підготовки військовослужбовців, а також висококваліфікованих перекладачів які беруть участь у багатонаціональних проектах, і, перш за все, миротворчих операціях, а це, в свою чергу, підвищило потребу в забезпеченні мовного спілкування між країнами. Це завдання є першочерговим для Збройних Сил України у зв'язку з проголошенням курсу нашої держави на набуття членства в Організації Північноатлантичного договору [27, с. 322]

До основних сучасних особливостей впровадження іноземного досвіду інноваційних технологій в системі іншомовної підготовки у ВНЗ України належать:

–адаптування до сучасних технологій, тобто використання в навчальному процесі сучасних технологій, таких як комп'ютерні програми, мультимедійні засоби, відеоконференції тощо для поліпшення процесу вивчення іноземних мов;

–інтерактивність та залучення тих, хто навчається, шляхом використання інтерактивних методів навчання, таких як віртуальні ігри, онлайн-платформи для здійснення мовленнєвої практики, а також залучення студентів до активної участі у вивченні мови;

–індивідуалізація навчання, розвиток персоналізованих навчальних підходів, які враховують індивідуальні особливості студентів, їхні потреби та рівень знань;

–орієнтування на практичне застосування, розкривається через зосередження на розвитку комунікативних навичок, які є важливим елементом військової діяльності, через практичне використання мови у військових ситуаціях та виконання військово-професійних завдань;

–міжкультурне спілкування шляхом визначення основних аспектів міжкультурної комунікації та взаєморозуміння, що дозволяє студентам отримувати навички для спілкування із представниками різних культур у міжнародному військовому середовищі;

–підтримка викладацького персоналу через надання викладачам можливостей для професійного розвитку та навчання сучасних методів викладання іноземних мов та використання новітніх технологій;

–оцінювання та моніторинг, що передбачає впровадження системи оцінювання результатів навчання з використанням сучасних методів оцінювання знань і навичок тих, хто навчається. Упровадження цих особливостей допоможе вдосконалити процес іншомовної підготовки у ВНЗ України та підготувати кадри, які ефективно володіють іноземними мовами та можуть успішно взаємодіяти у міжнародному військовому співтоваристві [26, с. 5].

Найкращий підхід до викладання визнає, що вибір стратегії викладача ґрунтується на цілях курсу, глибині та широті предмета, фізичному середовищі в класі та можливостях студента, що навчається за цим підходом. Обрана стратегія має ґрунтуватися на вподобаннях викладача та її здатності допомогти студентам досягти поставлених цілей [42, с. 1].

Палмер вважає, що «хороше викладання походить від особистості та добротності вчителя» [45, с. 3].

На думку Брандуші-Оани Косми, при розробці навчальної програми викладачі повинні враховувати три різні фактори: 1) зміст, або навички і знання, які студенти повинні засвоїти в рамках програми; 2) стратегії викладання, які сприятимуть навчанню, враховуючи зміст; і 3) аналіз викладачем найкращого використання стратегій, враховуючи зміст, для сприяння навчанню. стратегій для підтримки навчання, зважаючи на зміст [42, с. 1].

Виокремлення теорії військового перекладу з її власними завданнями, предметом і об'єктом, методологією і методами дослідження є доведеним фактом, і доцільність її виокремлення уже не викликає сумніву. На даному етапі розвиток теорії військового перекладу стимулюється інтенсифікацією залучення ЗСУ (далі – збройні сили України) до заходів міжнародного військового

співробітництва, відбувається накопичення теоретичного та емпіричного матеріалу з основних європейських та східних мов, систематизуються (з одночасним пошуком українських перекладних відповідників) іншомовні термінологічні бази військової галузі, закладається теоретична база такої практичної діяльності як лінгвістичне забезпечення ЗСУ [11, с. 1].

Основні аспекти методики навчання перекладу військових текстів для студентів-перекладачів:

- Теоретична підготовка. Студенти вивчають основи військової термінології, структуру збройних сил, види озброєння та військової техніки. Це забезпечує розуміння контексту та специфіки військових текстів.
- Практичні заняття. Включають роботу з автентичними військовими текстами, такими як накази, інструкції, технічні описи. Студенти виконують переклади, аналізують особливості текстів та обговорюють можливі труднощі.
- Розвиток спеціальних навичок. Особлива увага приділяється формуванню навичок роботи з військовими абрєвіатурами, скороченнями та специфічними термінами. Студенти вчаться використовувати спеціалізовані словники та ресурси для точного перекладу.
- Міжкультурна компетентність. Врахування культурних особливостей та відмінностей у військовій сфері різних країн є важливим аспектом підготовки. Це допомагає уникнути непорозумінь та забезпечити адекватність перекладу.
- Використання сучасних технологій. Залучення комп'ютерних програм та онлайн-ресурсів для перекладу та аналізу текстів підвищує ефективність навчання та якість перекладів.

3.3.1. Комплекс вправ для навчання перекладу текстів військового дискурсу студентів-перекладачів 4-го курсу ЗВО

Комплекс вправ спрямований на розвиток навичок перекладу текстів військового дискурсу, що включає роботу з термінологією, фразеологією, прагматичними особливостями текстів та перекладацькими трансформаціями. Вправи розраховані на студентів-перекладачів 4-го курсу, які мають базові знання теорії перекладу та основ лексикології.

Вправа 1: «Ідентифікація військових термінів»

Мета: Розвинути навички розпізнавання військових термінів у тексті та визначення їх перекладацьких еквівалентів.

Завдання та розподіл ролей:

Студент: Аналізує текст, знаходить військові терміни, визначає їхній переклад за допомогою словників чи контексту.

Викладач: Пояснює, як розпізнавати терміни, допомагає в пошуку еквівалентів і коригує переклади, якщо студент припускається помилок.

Приклади текстів:

“The battalion deployed near the contact line has limited resources of guided missiles and armored vehicles.” **Очікуваний переклад:** *“Батальйон, розміщений поблизу лінії зіткнення, має обмежені ресурси керованих ракет та бронетехніки.”*

“The armored division was stationed near the border to prevent any hostile incursions.” **Очікуваний переклад:** *«Бронетанкова дивізія була розміщена поблизу кордону для запобігання будь-яким ворожим вторгненням.»*

“The naval forces are conducting joint exercises in the Black Sea.” **Очікуваний переклад:** *«Військово-морські сили проводять спільні навчання в Чорному морі.»*

Вправа 2: «Робота з багатокomпонентними термінами»

Мета: Навчити студентів розбивати складні військові терміни на компоненти для точного перекладу.

Завдання:

Студент: Розбиває термін на складові, перекладає кожен частину окремо та формує повний переклад.

Викладач: Наводить приклади правильного розбиття термінів, допомагає аналізувати структуру та виправляє помилки.

Приклади термінів:

1. *“Surface-to-air missile system”*

Surface-to-air: повітряна ціль

Missile: ракета

System: система

Переклад: "Зенітно-ракетна система."

2. *“Unmanned aerial vehicle reconnaissance”*

Unmanned: безпілотний

Aerial vehicle: літальний апарат

Reconnaissance: розвідка

Переклад: «Розвідувальний безпілотний літальний апарат.»

3. *“Command, control, communications, and intelligence”*

Command: управління

Control: контроль

Communications: зв'язок

Intelligence: розвідка

Переклад: "Система управління, контролю, зв'язку та розвідки."

Вправа 3: «Використання прагматичного контексту»

Мета: Навчити студентів аналізувати прагматичний контекст тексту для точного перекладу.

Завдання:

Студент: Аналізує текст, визначає його прагматичну функцію (інформативна, директивна тощо) і пропонує відповідний переклад.

Викладач: Допомогає зрозуміти прагматичний контекст, обговорює можливі варіанти перекладу.

Приклади текстів:

1. *“The commander emphasized the importance of maintaining defensive positions.”* **Очікуваний переклад:** *«Командир наголосив на важливості утримання оборонних позицій.»*
2. *“Evacuation orders were issued for civilians in the conflict zone.”* **Очікуваний переклад:** *«Надано наказ про евакуацію цивільного населення з зони конфлікту.»*
3. *“The ceasefire agreement remains fragile due to frequent violations.”* **Очікуваний переклад:** *«Угода про припинення вогню залишається хиткою через часті порушення.»*

Вправа 4: «Аналіз та переклад абрєвіатур»

Мета: Розвинути навички роботи з військовими абрєвіатурами.

Завдання:

Студент: Розшифровує абрєвіатуру та пропонує переклад українською мовою.

Викладач: Демонструє стратегії роботи з абрєвіатурами, перевіряє точність перекладу.

Приклади абрєвіатур:

1. **NATO** – «Організація Північноатлантичного договору.»
2. **AWACS** – «Система раннього повітряного попередження та контролю.»

3. ІСВМ – «Міжконтинентальна балістична ракета.»
4. КІА – «вбитий у бою»

Вправа 5: «Застосування перекладацьких трансформацій»

Мета: Навчити студентів використовувати різні перекладацькі трансформації.

Завдання:

Студент: Перекладає текст, зазначає використані трансформації (калькування, описовий переклад тощо).

Викладач: Дає приклади трансформацій, коментує їхню доцільність у перекладах студентів.

Приклади текстів:

1. *"The Patriot missile defense system was deployed to protect the city."*

Очікуваний переклад: *"Система протиракетної оборони «Патріот» була розгорнута для захисту міста."*

2. *"Airborne troops were deployed to secure the perimeter."*

Очікуваний переклад: *"Десантні війська були розгорнуті для забезпечення периметру."*

3. *"The brigade advanced under cover of heavy artillery fire."*

Очікуваний переклад: *"Бригада просувалася під прикриттям інтенсивного артилерійського вогню."*

Вправа 6: «Адаптація культурно-специфічних реалій»

Мета: Навчити студентів адаптувати культурно-специфічні елементи тексту.

Завдання:

Студент: Перекладає текст із врахуванням культурного контексту.

Викладач: Наводить приклади адаптації культурних реалій і обговорює помилки.

Приклади текстів:

1. *“Veterans Day commemorates those who served in the armed forces.”*

Очікуваний переклад: «У День ветеранів вшановують тих, хто служив у збройних силах.»

2. *“Memorial Day is observed to honor fallen soldiers.”*

Очікуваний переклад: «У День пам'яті вшановують загиблих воїнів.»

3. *“The Pentagon announced new military aid to allies.”*

Очікуваний переклад: «Пентагон оголосив про нову військову допомогу союзникам.»

Розроблений комплекс вправ для навчання перекладу текстів військового дискурсу спрямований на розвиток професійних компетентностей студентів-перекладачів 4-го курсу ЗВО. Він охоплює всі ключові аспекти роботи з військовими текстами: переклад термінів, адаптацію багатокomпонентних конструкцій, аналіз прагматичного контексту, роботу з абрeвіатурами, використання перекладацьких трансформацій і адаптацію культурно-специфічних реалій. Вправи інтегрують теоретичні знання з практичними навичками, сприяючи формуванню комплексного підходу до перекладу текстів військового характеру. Я вважаю, що цей комплекс вправ стане цінним інструментом для підготовки фахівців, які зможуть професійно працювати з текстами військової тематики в умовах сучасних викликів і потреб ринку.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження проблем з обраної тематики роботи, було досягнуто низку завдань. У першому теоретичному розділі було проведено аналіз визначень дискурсу у сучасній лінгвістиці. Зокрема, дискурс розглядається як сукупність текстів певної комунікативної спрямованості. Військовий же дискурс трактувався як когнітивно-комунікативна система, яка охоплює як офіційні документи, так і неофіційну комунікацію, зокрема військові професіоналізми, жаргонізми, терміни різного рівня з точки зору лексичних особливостей та аббревіатури.

Прагматичний аспект сучасного англомовного військового дискурсу було розглянуто та досліджено зокрема через вивчення мовних стратегій, тактик і прагмалінгвістичних характеристик текстів військово-аналітичного змісту. Для цього були використані матеріали англомовних медіа та офіційних звітів Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні. Аналіз прагматики, включно з мовленнєвими актами (асертивами, директивами, експресивами, комісивами, декларативами) і механізмами комунікації, спрямованими на вплив на цільову аудиторію показав, що однією із головних складових мовленнєвого акту є контекст, який пов'язаний напряму з семантичними особливостями мовленнєвого акту.

Основні проблеми військового перекладу, які було проаналізовано:

Інколи багатозначність термінів викликає складнощі у правильному перекладі через залежність від контексту та ситуації, що створює додатковий виклик для перекладача у пошуку адекватного відповідника у цільовій мові.

До того ж було зазначено, що окремі терміни англійської мови позначають реалії, які також не мають відповідників в українській мові, що потребує описового перекладу або калькування.

У військових текстах використовуються максимально чіткі та лаконічні формулювання. Це змушує перекладача діяти в умовах обмеженості, який повинен дотримуватись тих самих характеристик без втрати змісту.

Проблема помилок з боку військових перекладачів виділена, як найбільш турбуюча, адже неправильний переклад у військовому контексті (наприклад, наказу чи технічної інструкції) може призвести до фатальних наслідків не тільки у міжособистісному плані, а й на міжнародному рівні.

Загалом під час дослідження перекладацьких трансформацій у ході англо-українського військового перекладу було проаналізовано понад 30 англомовних джерел, які стосуються військової тематики, зокрема аналітичні звіти моніторингової місії ОБСЄ в Україні, англомовні ЗМІ та форуми. Серед них я обрав 25 прикладів, які найбільш чітко демонструють складні терміни та аббревіатури англомовного військового дискурсу. За допомогою них було показано, перекладацькі трансформації, які найчастіше застосовуються при перекладі військових одиниць. У моєму дослідженні у вигляді діаграми, було узагальнено та розписано частоту використання перекладацьких трансформацій, а саме калькування, контекстуальна заміна, описовий переклад, перекладацький коментар, додавання, транслітерація. Найпоширенішим виявився метод калькування та контекстуальної заміни – 30,8% і 29,5%. Натомість на останньому місці серед усіх трансформацій виявився метод вилучення, який взагалі не застосовувався, що свідчить про те, що зміст проаналізованих військових повідомлень перекладено максимально наближено до оригіналу. Також у роботі було зібрано 30 основних англомовних аббревіатур, які постають основою у вивченні лексичного матеріалу англійської мови військового спрямування.

Зазначаючи про методику навчання перекладу військових текстів студентів-перекладачів у ЗВО можна сказати, що був розроблений комплекс вправ націлений на ключові аспекти роботи з військовими текстами: переклад

термінів, адаптацію багатокomпонентних конструкцій, аналіз прагматичного контексту, роботу з абрeвіатурами, використання перекладацьких трансформацій і адаптацію культурно-специфічних реалій. Комплекс складається з 6 вправ, які допомагають всебічно розвинути розуміння того які методи та рішення потрібні у ході перекладу англomовних військових текстів.

Перспективу свого дослідження вбачаю у подальшому пошуку та розвиненні аналізу специфіки перекладу текстів військово-пропагандистського, військово-дипломатичного чи військово-наукового характеру, моделюванні мовленнєвих актів у різних ситуаціях військової комунікації для виокремлення культурно-специфічних аспектів, вивченні методик підготовки перекладачів до роботи з текстами військового дискурсу, розробці кардинально нових підходів до викладання перекладу військових текстів, орієнтованих на сучасні реалії, які б стали наріжним каменем у цьому напрямку.

Я, *Шкурко Олег Володимирович*, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота *«Прагмалінгвістичні характеристики англomовного військового дискурсу (перекладацький аспект)»* виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувався принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арешенков Ю. О. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: навчальний посібник для студентів ВНЗ . Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. 177 с.
2. Бабічева Г. С., Аксіологія та прагматика сучасного англомовного військового дискурсу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство). 2013. Вип. 18. С. 249–254.
3. Балабін В. В., Лісовський В. М., Чернишов О. О. Основи військового перекладу. Київ: Логос, 2008. 587 с.
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
5. Безугла Л. Р. Лінгвістична прагматика та дискурсивний аналіз. *Філологічні студії*. 2012. Вип. 1. С. 95–100.
6. Борисенко І. І., Євтушенко Л. І., Дайненко В. В. Англійська мова в міжнародних документах і дипломатичній кореспонденції. Навч. посіб. 2-е вид. зі змінами та доповненнями. Київ: «Логос», 1999. 416 с.
7. Врabelь Т. Т. Лексичні особливості перекладу ділової кореспонденції. Шоста міжнародна практично-пізнавальна інтернет-конференція. Ужгород. URL: <http://surl.li/qifax> (дата звернення 23.11.2024).
8. Гончарук Н. М. Методологічна схема психологічного аналізу комунікативної ситуації. зб. наук. пр. Проблеми сучасної психології. 2014. № 24. С. 131–146.
9. Дегтярьова К. В. Основи теорії мовної комунікації. *Філологія. Українська мова і література*: навч. метод. посіб. для студентів факультету філології та журналістики. Полтава, 2012. 70 с.

10. Дзикович О. В. Комунікативно-прагматичні аспекти мовлення. Київ: НТУУ «КПІ», 2015. 85 с.
11. Долинський Є. В. Теоретичні і практичні засади військового перекладу в контексті лінгвістичного забезпечення ЗСУ. Житомир: Державний університет «Житомирська Політехніка», 2023, 5 с.
12. Дорошина Л. Ф., Брижатиї В. О. Прагматичні особливості військового рекламного дискурсу (на матеріалі англомовних рекламних відеороликів) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія, 2019. № 41. Том 2. С. 132–135.
13. Євдокимова І. О. Усні англомовні військові команди як складові авторитарного дискурсу / Євдокимова І. О., Савілова Л. В., Хапіна О. В. // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. 2022, С. 121–125.
14. Єрмоленко С. Я. Українська мова. *Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів*. Київ:, 2001. С. 80.
15. Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В. Психологія мовлення і психолінгвістика: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ: Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, 2008, 245 с.
16. Кизим В. Ю. Стилiстичні особливості перекладу міжнародних документів (на матеріалі законодавчої бази щодо захисту прав людини та протидії торгівлі людьми). Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: матеріали доповідей ІІІ Міжнародної наук.-практ. конференції 2-3 квітня 2010 р. Київ: Аграр Медіа Груп, 2010. С. 208–214.
17. Корнатовський В. Ю. Лінгвостилістичні особливості концепту ВІЙНА в українському перекладі англомовного військово-аналітичного дискурсу, факультет германської філології і перекладу, Київ, 2024 р.

18. Корольова Т. О., Соріч Р. М., Александрова О. І. Військовий дискурс та особливості його перекладу // Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2021. № 33. С. 369–386.
19. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: «Нова книга», 2001. 448 с.
20. Кочерган М. П. Слово і контекст. Львів: Вища школа, 1980. 183 с.
21. Левченко Т. М. Жаргонна лексика у військовій тематиці сучасної української преси // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія, 2019. № 39. С. 115–118.
22. Нагач М., Хоменко М. Особливості перекладу військових термінів. Актуальні проблеми та перспективи розвитку наукових досліджень: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції (19-20 листопада 2023 р.). Орлеан, Франція. 2023. С. 596–606.
23. Островська Л. Теоретичні проблеми синтаксису сучасної української мови: навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022. 240 с.
24. Погонєць В. В. Особливості англомовного військового дискурсу // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Філологія». 2019. № 39, Том 2. С. 67–70.
25. Рудь І. А. Жанрово-стилістичні особливості перекладу англомовних юридичних документів. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*. 2010. Спец. вип. С. 118–123.
26. Семененко Л. Аналіз, оцінка та класифікація інноваційних методів мовної підготовки у вищих військових навчальних закладах за досвідом зарубіжних країн. *Адаптивне управління: Теорія і практика*. Серія: Педагогіка, 2024 р. С. 1-16.

27. Сергієнко Т., Неклеса О. Використання інтерактивних методів у викладанні англійської мови для військових. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»* № 25, 2023 р. С. 322–327.
28. Сітко А. В. Комунікативне навантаження риторичних запитань (на матеріалі англійської художньої прози) // *Одеський лінгвістичний вісник*, 2017. № 9, Том 1. С. 231–235.
29. Сітко А. В. Комунікативні типи англійських речень та їх функції. *Філологічні студії: зб. наук. праць*. Луцьк: Волинський Академічний Дім, 2005. № 1–2 (3132). С. 128–131.
30. Сітко А. В. Структурні особливості англійських та українських інтерогативів. *Нова філологія*. 2013. № 58. С. 187–189.
31. Солдатова Л. П. Поняття «дискурсу»: проблеми визначення. Мовні і концептуальні картини світу. 2013. Вип. 46(4). С. 32–42.
32. Стародубцева А. О., Талавіра Н. В. Специфіка перекладу військової термінології в англійських онлайн-новинах під час висвітлення війни в Україні. *Молодий вчений*. 2023. № 7. С. 57–61.
33. Сукаленко Т. В., Шпетна С. М. Функціонування військового дискурсу в сучасному комунікативному просторі. *Педагогічні науки*. 2023. № 14. С. 96–102.
34. Фурсіна Н. А. Дискурс сучасного військового конфлікту. *Полікомплексні війни. Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 112–118.
35. Шахновська І. І., Кондратьєва О. В. Прагматична адаптація під час перекладу англійських анімаційних фільмів // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. Вип. 40. Т. 3. С. 96–99.
36. Шкурко О. В. Специфіка перекладу дискурсу сучасного військового конфлікту. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів,

співробітників та студентів, м. Суми, 25-26 квітня 2024. Суми: СДУ, 2024, С. 64-69.

37. Шкута О. Г. Відтворення військової термінології українською мовою (на матеріалі сучасних публіцистичних текстів) // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. *Філологія, педагогіка, психологія*. 2017. Вип. 34. С. 273–277.

38. Щербаков А. О. Загальні характеристики сучасного військового дискурсу. *Українська література в просторі культури і цивілізації*. 2021. № 7. С. 156–158.

39. Яриновська К. Т., Абрамович Н. О. Практика перекладу військової термінології. Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі: збірник наукових праць за матеріалами XV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. 2024. С. 104–105.

40. Ярова Л. О. Граматичні особливості англомовних міжнародних документів в аспекті перекладу. Наукові записки. Вип. 144. Серія: Філологічні науки. Кіровоград: Видавець Лисенко В.Ф., 2016. С. 233–237.

41. Austin J. L. “How to Do Things with Words.” Oxford: Clarendon Press, 1962.

42. Brandusa-Oana Niculescu and Dragomir Isabela Anda. «Effective Methods in Military English Teaching.» “Nicolae Bălcescu” Land Forces Academy, Sibiu, Romania, 2020. P. 1–7.

43. Hymes D. H. “On Communicative Competence.” JB Pride and J. Holmes (eds.) *Sociolinguistics. Selected Readings*. Harmondsworth: Penguin, 1972. P. 269–293.

44. Lacoff R. “The Logic of Politeness.” *Papers from the Ninth Regional Meeting of Chicago Linguistic Society*. Chicago: CLS, 1973. P. 292–305.

45. Parker J. Palmer. “The Courage to Teach: Exploring the Inner Landscape of a Teacher’s Life.” San Francisco: John Wiley & Sons, 2007. P. 10.

46. Searle J. R. "Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language." Cambridge: Cambridge University Press, 1974.
47. Searle J. "What is a Speech Act?" *Philosophy in America*. London: Alien and Unwin, 1965. P. 221–239.
48. Tyler S. A. "The Said and the Unsaid. Mind, Meaning and Culture." N.Y.: Academic Press, 1978. 489 p.
49. Yemelyanova O., Shkurko O. "Features of Translating English-Language Military Discourse." *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*, 2024. 67. С. 229–233. DOI <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.67.51>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

50. Daily and spot reports from the Special Monitoring Mission to Ukraine. URL: <https://www.osce.org/ukraine-smm/reports?page=182&ftag=MSF0951a18> (дата: звернення 23.11.2024).
51. How do Soldiers communicate these days?. URL: https://www.army.mil/article/123028/how_do_soldiers_communicate_these_days (дата звернення: 23.11.2024).
52. Integrated Publishing - Your source for military specifications and educational publications. URL: https://engineeringtraining.tpub.com/14160/Operating-Principles-27.html#google_vignette (дата звернення: 23.11.2024).
53. Latest from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), based on information received as of 19:30, 26 August 2018. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/391694> (дата звернення: 23.11.2024).

54. Latest from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), based on information received as of 19:30, 26 June 2018. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/386007> (дата звернення: 23.11.2024).

55. Latest from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), based on information received as of 19:30, 2 July 2018. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/386561> (дата звернення: 23.11.2024).

56. Latest from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), based on information received as of 19:30, 2 September 2018. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/392351> (дата звернення: 23.11.2024).

57. Latest from the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), based on information received as of 19:30, 27 August 2018. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/391775> (дата звернення: 23.11.2024).

58. Spot report by the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM): Surface-to-air missiles and rounds fired in direction of SMM long-range UAV. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/384642> (дата звернення: 23.11.2024)

59. Naval interoperability and nato's naval presence: lessons from the red sea. URL: <https://cimsec.org/reassessing-naval-interoperability-and-natos-naval-presence-lessons-from-the-red-sea/> (дата звернення: 23.11.2024).

60. OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM) Daily Report 40/2022 issued on 21 February 2022. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/512683> (дата звернення: 23.11.2024).

61. Russia invades Ukraine — live updates from Suspilne 2.0. Anastasia Korinovska. Suspilne. URL: <https://suspilne.media/222297-russia-invades-ukraine-live-updates-suspilne-20/> (дата звернення: 23.11.2024).

62. Russia pounds Ukraine with biggest airstrikes in weeks. URL: <https://edition.cnn.com/2024/05/08/europe/russian-attack-ukraine-energy-infrastructure-intl/index.html> (дата звернення: 23.11.2024).

63. Russia sees window of opportunity to expand attacks as Ukraine awaits further US aid, officials say. URL: <https://edition.cnn.com/2024/05/09/politics/russia-window-of-opportunity-ukraine-war/index.html> (дата звернення 23.11.2024).

64. Russian attacks target energy facilities in 6 Ukrainian regions overnight. URL: <https://global.espreso.tv/russia-ukraine-war-russian-attacks-target-energy-facilities-in-6-ukrainian-regions-overnight> (дата звернення: 23.11.2024).

65. Russian forces advance on Kurakhove and Pokrovsk in Ukraine's Donetsk region. EuroNews. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2024/11/13/russian-forces-advance-on-kurakhove-and-pokrovsk-in-ukraines-donetsk-region> (дата звернення 23.11.2024).

66. Ukraine counter-offensive hopes didn't come true - security official. BBC. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-67686286> (дата звернення: 23.11.2024).

67. Ukraine warns northern front has 'significantly worsened' as Russia claims capture of several villages. URL: <https://edition.cnn.com/2024/05/12/europe/russia-kharkiv-region-offensive-ukraine-intl/index.html> (дата звернення: 23.11.2024).

68. Ukraine war latest: Kyiv launches eight ballistic missiles, Moscow claims; shock election result threatens Ukraine support. SkyNews. URL: <https://news.sky.com/story/ukraine-war-latest-putin-fires-new-type-of-missile-at-ukraine-as-russia-shoots-down-two-british-storm-shadows-12541713> (дата звернення: 23.11.2024).

69. Ukraine weapons: What arms are the US, UK and other nations supplying? BBC. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-62002218> (дата звернення: 23.11.2024).

70. Ukraine: Summer saw highest civilian casualties since 2022. NRC. URL: <https://www.nrc.no/news/2024/september/ukraine-summer-saw-highest-civilian-casualties-since-2022/> (дата звернення 23.11.2024).

71. What we know about the new weapon used by Russia in Ukraine. Claire Gilbody Dickerson, news reporter. SkyNews. URL: <https://news.sky.com/story/what-we-know-about-the-new-weapon-used-by-russia-in-ukraine-13258812> (дата звернення: 23.11.2024).

72. Why are soldiers within the military expected to speak loudly almost on the fringe of yelling? Quora. Speaking forum. URL: <https://www.quora.com/Why-are-soldiers-within-the-military-expected-to-speak-loudly-almost-on-the-fringe-of-yelling> (дата звернення: 23.11.2024).

RESUME

Theme: Pragmalinguistic characteristics of English military discourse (translation aspect)

The **purpose** of the study is to investigate the pragmalinguistic features of English-language military discourse and their translation into Ukrainian, as well as to teach translation of military texts to university students-translators.

The theoretical significance of the study lies in the systematization and generalization of theoretical material on the linguistic features and specifics of translating texts of official business style, in particular, texts of official reports on military and diplomatic topics.

In the process of working on my research, I fulfilled the following tasks:

1. to study the essence and typological features of military discourse;
2. to consider the pragmatic aspect of modern English-language military discourse;
3. to identify the main problems and approaches to military translation in the XXI century;
4. to analyze the lexical and stylistic features of military discourse;
5. to find out the pragmatic potential of military discourse texts;
6. to consider the main strategies for translating military discourse from English into Ukrainian;
7. to identify translation transformations in the course of English-Ukrainian military translation;
8. to develop a methodology for teaching translation of military texts to student translators in higher education institutions;
9. to propose a set of exercises for teaching the translation of military discourse texts to 4th year students of translation.

My qualification work is devoted to the study of the pragmalinguistic characteristics of English-language military discourse with an emphasis on its translation aspect. The work provides a comprehensive analysis of military discourse as a linguistic phenomenon, its pragmatic potential, linguistic and stylistic features, as well as methods of its translation into Ukrainian. Particular attention is paid to the development of a methodology for teaching the translation of military discourse texts to students of translation specialties.

To achieve the aim of the study, the following research methods were used: the method of continuous sampling for text analysis, the descriptive method for identifying the features of discourse, comparative analysis for establishing correspondence between English and Ukrainian texts, as well as linguistic

interpretation techniques that allowed to establish the pragmatic aspects of the texts. Conceptual analysis was used to develop a methodology for teaching translation.

Military discourse has a number of structural and lexical features that require special attention from translators to ensure the accuracy of information. Errors in translation can lead to a misperception of important news, which has serious consequences for international relations and domestic politics. Thus, this paper focuses on understanding the mechanisms and strategies of translation used in military discourse, as well as assessing their impact on the transmission of meaning in the context of different cultures.

The military discourse was interpreted as a cognitive-communicative system that includes both official documents and informal communication, including military professionalisms, jargon, terms of different levels in terms of lexical features and abbreviations.

The study found that the English-language military discourse has a clear structural organization and covers a wide range of texts: from official business documents (orders, reports) to journalistic materials such as analytical articles or news. The analysis has shown that it is based on military terminology, which is formed by such linguistic means as affixation, calculation, conversion, borrowing, and others. The texts often use ambiguous terms that require in-depth contextual analysis for adequate translation.

The pragmatic aspect of modern English-language military discourse has been considered and investigated, in particular, through the study of language strategies, tactics and pragmalinguistic characteristics of military-analytical texts. The analysis of pragmatics, including speech acts (assertives, directives, expressives, commissions, declaratives) and communication mechanisms aimed at influencing the target audience, has shown that one of the main components of a speech act is the context, which is directly related to the semantic features of the speech act.

One of the key features of English-language military discourse is its pragmatic potential. These texts perform important communicative functions, such as conveying information, persuading, or influencing the target audience. For example, directive speech acts, including orders and commands, are aimed at achieving specific actions. Euphemization strategies used to mitigate the harsh realities of war have also been identified, which can make it difficult to understand texts without additional analysis. The pragmatic functions of texts, depending on the purpose of communication, determine the way they are reproduced in translation.

Translation of English-language military discourse from English into Ukrainian requires the use of various translation transformations to achieve adequacy and accuracy. They allow not only to convey the actual meaning, but also to ensure the correct perception of information, which is critical for ensuring national security and defense capabilities.

Special attention is paid to the translation strategies used to reproduce military texts. The main ones are transliteration, calquing, descriptive translation and adaptation. A comprehensive analysis was conducted based on about 30 examples from various sources, such as English-language media, special reports of the monitoring mission in Ukraine, and regular English-language forums. I also identified about 30 main abbreviations that refer to the main military concepts and terms in the English-language military discourse.

In my research, I summarized and described the frequency of using translation transformations, namely calquing, contextual substitution, descriptive translation, translator's commentary, addition, and transliteration. Calculation and contextual substitution were the most common methods of translation - 30.8% and 29.5%. Instead, the last place among all the transformations was taken by the method of extraction, which was not used at all, which indicates that the content of the analyzed military messages was translated as close to the original as possible.

As for the methodological section of my work, it should be noted that I have highlighted the main aspects of the methodology for teaching military translation to translation students:

- Theoretical training. Students learn the basics of military terminology, the structure of the armed forces, types of weapons and military equipment. This provides an understanding of the context and specifics of military texts.

- Practical classes. These include working with authentic military texts such as orders, instructions, and technical descriptions. Students translate, analyze the specifics of the texts and discuss possible difficulties.

- Development of special skills. Special attention is paid to developing skills in working with military abbreviations, acronyms and specific terms. Students learn to use specialized dictionaries and resources for accurate translation.

- Intercultural competence. Taking into account cultural peculiarities and differences in the military sphere of different countries is an important aspect of training. This helps to avoid misunderstandings and ensure the adequacy of the translation.

- Use of modern technologies. The use of computer programs and online resources for translation and text analysis increases the effectiveness of training and the quality of translations.

A set of exercises for student translators has been developed, which includes exercises on the translation of military terminology, analytical texts, realities, etc.

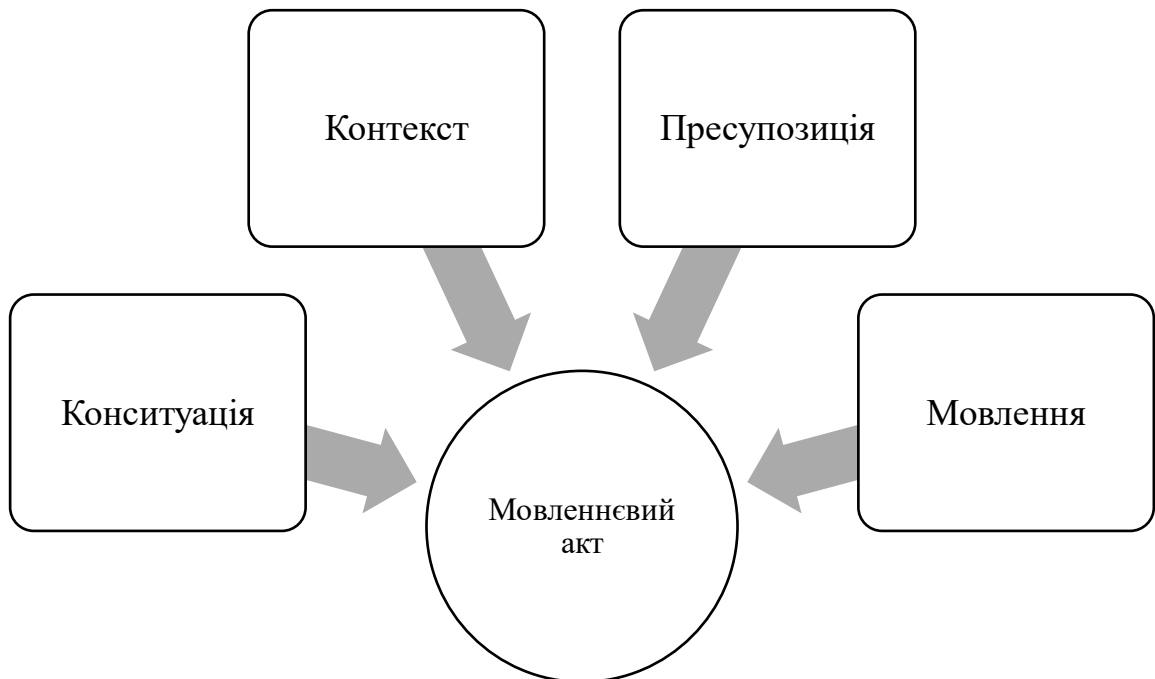
Prospects for further research on the chosen topic may include further search and development of the analysis of the specifics of translating military propaganda, military diplomatic or military scientific texts, modeling speech acts in various situations of military communication to highlight culturally specific aspects, studying methods of training translators to work with texts of military discourse.

Keywords: term, terminology, military translation, discourse, English-language discourse of military conflict, transliteration, calquing, descriptive translation, contextual substitution of terms, teaching methods, set of exercises, pragmatics.

ДОДАТКИ
Додаток А

Рис. 1.1

Структура мовленнєвого акту

Додаток Б

Таблиця 3.1

Деякі англомовні військові аббревіатури та їх переклад

Оригінал	Переклад
<i>AMMO: Ammunition</i>	<i>Боєприпаси</i>
<i>BgEN: Brigadier General</i>	<i>Бригадний генерал</i>
<i>CIA</i>	<i>Центральне розвідувальне управління, ЦРУ</i>
<i>Cpl.: Corporal</i>	<i>Капрал</i>
<i>CMSgt: Chief Master Sergeant</i>	<i>Головний майстер-сержант</i>
<i>COL: Colonel</i>	<i>Полковник</i>
<i>CWO: Chief Warrant Officer</i>	<i>Головний прапорщик</i>
<i>ETA: Estimated Time of Arrival</i>	<i>Орієнтовний час прибуття</i>
<i>FTX: Field Training Exercise</i>	<i>Польові навчання</i>
<i>JSOTF: Joint Special Operations Task Force</i>	<i>Об'єднана оперативно-тактична група спецоперацій</i>
<i>JOC: Joint Operations Center</i>	<i>Об'єднаний оперативний центр</i>
<i>KIA</i>	<i>Загинув у бою, груз-200</i>
<i>LAV: Light Armored Vehicle</i>	<i>Легкий броньований транспорт</i>

<i>MEDEVAC: Medical Evacuation</i>	<i>Медична евакуація</i>
<i>MIA: Missing in Action</i>	<i>Зниклий безвісти</i>
<i>MP: Military Police</i>	<i>Військова поліція або український відповідник ВСП</i>
<i>MRE: Meal Ready to Eat</i>	<i>Індивідуальний раціон харчування</i>
<i>NSI: Not Seriously Injured</i>	<i>Легко поранений</i>
<i>NSW: Naval Special Warfare</i>	<i>Військово-морські сили спеціального призначення (ВМС)</i>
<i>NVG: Night Vision Goggles</i>	<i>Прилади нічного бачення (ПНБ)</i>
<i>Pvt: Private</i>	<i>Рядовий</i>
<i>SCI: Spinal Cord Injury</i>	<i>Ушкодження спинного мозку</i>
<i>SSI: Supplemental Security Income</i>	<i>Додатковий дохід із соціального забезпечення</i>
<i>STRATCOM: Strategic Command</i>	<i>Стратегічне командування, Стратком</i>
<i>TBI: Traumatic Brain Injury</i>	<i>Черепно-мозкова травма (ЧМТ)</i>
<i>UAV: Unmanned Aerial Vehicle</i>	<i>Безпілотний літальний апарат (БПЛА)</i>
<i>UXO: Unexploded Ordnance</i>	<i>Нерозірвані боєприпаси</i>
<i>VSI: Very Seriously Injured</i>	<i>Дуже тяжко поранений</i>

<i>WIA: Wounded in Action</i>	<i>Поранений у бою, груз- 300</i>
-------------------------------	---------------------------------------

Додаток В

Рис. 3.1

Відсоткове співвідношення використаних перекладацьких трансформацій

